

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra Historie

Odraz pobytu francouzských, ruských a rakouských vojsk na Moravě roku 1805 ve vybraných kronikách

Bakalářská práce

Michal Modrlák

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.

Olomouc 2017

Já, níže podepsaný prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

.....

Michal Modrlák

V Olomouci dne 22. června 2017

Obsah

Úvod	4
I. Proč se ocitla francouzská vojska na Moravě	7
II. Kronika jako historický pramen	16
III. Nálady obyvatelstva v době přítomnosti armád	18
IV. Škody napáchané na Moravě a v obcích	42
V. Francouzští dezertéři na Moravě po bitvě u Slavkova	48
Závěr	50
Literatura	51
Použité prameny	53
Zdroje obrázků	54
Resumé	55
Příloha	56

Úvod

Bitva u Slavkova je považována za jeden z největších válečných úspěchů císaře Napoleona I.. I po více než dvou stech letech vzbuzuje v celosvětových odborných kruzích neutu- chající zájem. Vzniku třetí koalice, průběhu válečného tažení roku 1805 a bitvě samotné je věnováno mnoho prací jak domácí, tak zahraniční provenience. Tato díla jsou povětšinou za- měřena buď na politickou sféru události, popisují válečné operace, nebo se snaží o syntézu. Bezprostřední dopad události na venkovské obyvatelstvo je ovšem povětšinou opomíjen a upozadován velikostí události, která se onoho pondělního rána 2. prosince roku 1805 udála.

Pro armádu císaře Napoleona I. představovala bitva u Slavkova, na rozdíl od armád svých protivníků, rakouského císaře Františka I. a ruského cara Alexandra I., triumfální vítěz- ství. Francouzské vojsko dokázalo rozdrtit početně silnější, spojenou, rusko – rakouskou ar- mádu a tímto konečným bitevním střetem¹ ukončit tažení proti vojskům třetí protifrancouzské koalice. Po tomto střetnutí vojsk, ale zůstalo bojiště poseté tisíci mrtvých a raněných, kteří museli být buď pohřbeni, nebo o ně muselo být jinak postaráno. Toto všechno probíhalo na úkor domácího obyvatelstva, které bylo k těmto činnostem vítěznými Francouzi ovládají- cími po bitvě prostor donuceno. Nejednalo se ovšem pouze o činnosti spojené s péčí o oběti bitvy. Francouzské vojsko si také v okolí moravské metropole muselo obstarávat obživu. Svo- ji stravu si opět získávalo na místních obyvatelích, již tak zasažených neúrodou předchozího roku, průchody vojsk a válečnými událostmi. Toto všechno se na oblasti okolo Brna podepsa- lo a krajina a lidé se z této události vzpamatovávali po několik let.

Bitvě u Slavkova je dnes věnováno nepřehledné množství literatury v různé úrovni kva- lity. Za nejlepší práci české provenience věnující se komplexnímu pojetí bitvy u Slavkova lze, dle mého názoru, považovat práci Jiřího Kovaříka: *Slavkov 1805: Napoleonův největší triumf*. Třebíč 2013. Tato práce shrnuje veškeré důvody, které vedly ke vzniku třetí koalice, průběh Napoleonova válečného tažení proti vojskům třetí koalice, do detailu je popisován bitevní střet u Slavkova a z jeho výsledku plynoucí uspořádání evropského mocenského systému. Dopadům přítomnosti armád na jižní Moravě se ovšem tato práce věnuje pouze okrajově.

¹ Nejednalo se ovšem o poslední regulérní polní střet mezi koaličními a francouzskými vojsky. Posledním stře- tem byla bitva u Štoků svedená francouzskými spojenci – Bavorsy a rakouskou armádou přesunující se od Plzně přes Prahu k Jihlavě. Jednalo se o bitvu u Štoků, ve které se povedlo rakouskému vojsku pod velením arcivévody Ferdinanda d' Este porazit bavorská vojska generála Karla Philippa von Wrede. Výsledek této bitvy již ovšem nic nezměnil na výsledku bitvy u Slavkova a následně uzavřeném příměří.

Z prací zabývajících se osudy civilního obyvatelstva v době bitvy tří císařů lze vyjmenovat především díla od autorů Aloise Slováka: *Bitva u Slavkova*. Brno 1898, Emila Kalába: *Bitva tří císařů*. Brno 1928, Vaňáčka Michaela: *Francouzové a Morava v době Velké francouzské revoluce a koaličních válek*. Brno 1965. Vladimíra Hájka, Anny Christové a Olgy Uhrové: *Co vypráví kroniky o bitvě u Slavkova*. In: *Psal se rok 1805*. Ivančice 1968 s. 17-23., dále Dušana Uhlíře: *Slunce nad Slavkovem*. Praha 1984, 2000, 2010, práci Miroslava Svobody: *Bitva u Slavkova očima kronikářů*. In: *Jižní Morava 2005*, ročník 41, svazek 44, s. 307 - 314 nebo Hany Richterové: *Francouzi na Moravě ve světle dobových kronik II* In: *Bulletin Československé napoleonské společnosti 4/1998*, s. 7-9. Tato díla se zabírají pohledem civilního obyvatelstva na válečné události dotýkající se jejich obcí, tak jak jsou popsány v kronikářských záznamech. Pro prosté civilní obyvatele, neznající složitost mezinárodní politiky, znamenala bitva u Slavkova především hlad, bídu, násilnosti páchané vojíny všech armád, vynucené rekvizice, hrůzy války a z kombinace těchto faktorů vzniknuvší nemoci, které již tak zuboženou zemi postihly. Výše vyjmenované práce tedy zprostředkovávají popis situace obyvatel zasažených přítomností vojáků v jejich domovech.

Pro svůj výzkum jsem jako pramennou materii využíval především farních, obecních a školních kronik z obcí přímo postižených přítomností znesvářených armád. Mou snahou bylo co nejširší geografické pokrytí prostoru sužovaného pobytém nepřátelských vojsk. Sledoval jsem prostor podél císařské silnice Znojmo – Brno, dále prostor kolem navazující císařské silnice Brno – Olomouc a samozřejmě prostor slavkovského bojiště. Z tohoto mého výběru plyne fakt, že jsem dozajista nevyužil všech, často velmi zajímavých, kronikářských záznamů, které se této památné bitvě věnují. Za příklad můžeme uvést obecní kroniky z Popovic, Lanžhotu, nebo Mutěnic, které co obsahu jsou velice hodnotné, ale leží mimo mnou vytýčenou oblast. Mou snahou bylo pomocí kronikářských záznamů zkoumat veřejné nálady plynoucí z přítomnosti vojáků na jižní Moravě. Zkoumané obecní kroniky jsou uloženy v příslušných okresních archivech, farní kroniky jsou uloženy v archivu Biskupství brněnského v Rajhradě u Brna. Část zkoumaných kronik (farní kronika z Přímětic a domácí protokol fary ve Velkých Němčicích) je stále uložena v místě jejich vzniku – farních úřadech příslušných obcí.

Nejčastějším tématem kronikářských záznamů týkajících se doby kolem bitvy u Slavkova je popis chování vojáků jednotlivých armád nacházejících se toho podzimu a zimy roku 1805 v obcích. Dále jsou to jimi napáchané škody na majetku, jejichž výše se lišila obec od obce a závisela na zájmu velících důstojníků o udržování kázně v jim svěřených jednotkách.

Dalším prvkem hojně se vyskytujícím v kronikářských záznamech jsou nálady místních obyvatel sužovaných přítomností znesvářených armád. Na posledním místě stojí samotný popis bitevního střetu z obcí nacházejících se poblíž slavkovského bojiště. Z těchto obsažených informací bylo mojí snahou zprostředkovat čtenáři obraz o situaci panující ve válkou zasažených vesnicích a z tohoto plynoucích veřejných nálad mezi místními obyvateli na příchozí vojáky.

Tato práce si tedy neklade za cíl znovu popisovat události, které se udály kolem samotné bitvy, i když pro uvedení do problematiky je tato část v práci zahrnuta, ale naopak má snahu zaměřit se jiným pohledem na bitvu. Pohledem prostého obyvatelstva okolních obcí, které bylo touto bitvou svedenou východně od města Brna bezprostředně zasaženo. Obsahem je líčení válečných událostí roku 1805 tak, jak je zaznamenali tehdejší kronikáři. Zaměřuje se na vývoj a změny nálad obyvatelstva při průchodu a následném pobytu vojsk. Dále se zabývá škodami, které vojáci v těchto vesnicích a městech napáchali. Posledním bodem zájmu je otázka francouzských dezertérů, kteří se na Moravě po bitvě u Slavkova rozhodli usadit

I. Proč se ocitla francouzská vojska na Moravě

Po téměř deseti letech válek, vedených téměř celou Evropou proti Francouzské republice, zavládl na kontinentu podpisem lunévillského míru z 9. února 1801 vytoužený mír. K Francii byla touto smlouvou připojena² rozsáhlá území.³ V důsledku této smlouvy se ovšem Velká Británie ocitla osamocně jako jediná země z bývalé II. koalice, která byla stále ve válečném stavu s Francií. Pro Velkou Británii tento stav kvůli její ostrovní poloze a síle *Royal Navy* nepředstavoval bezprostřední ohrožení.⁴ Válka mezi těmito státy uvázla na mrtvém bodě a stala se, eufemicky řečeno, válkou slona a velryby.⁵ Francouzská armáda byla nepřekonatelná na souši. Francouzské námořnictvo, nezbytné k transportu francouzských vojáků do Anglie, se ovšem po prohrané námořních bitvě na Nilu/Aboukiru⁶ nebylo schopno měřit se svým královským konkurentem. Dalším trumfem na straně Velké Británie byl legendární admirál Horatio Nelson.

V měsících následujících po podepsání lunévillského míru se situace na kontinentu začala obracet v anglický neprospěch. Po dohodě ze San Ildefonsu z 21. března 1801 bylo umožněno francouzským jednotkám průchod přes Španělsko do Portugalska, které chtěl první konzul Napoleon Bonaparte donutit silou k ukončení spojenectví s Brity. Ve Florencii byla dále 28. března stvrzena smlouva s bourbonským králem Ferdinandem o uzavření neapolských a sicilských přístavů pro anglické lodě. Dále se v této smlouvě hovořilo o vytvoření francouzských posádek v Tarentu, Otrantu a Brindisi. Tyto události značně znepríjemnily Velké Británii její situaci. Další ranou pro Británii byla změna postoje pavlovského Ruska, které spolu s Švédskem, Dánskem a Pruskem vytvořilo protibritskou Ligu severovýchodních zemí.

Rozhodujícím bodem, který předznamenal začátek vyjednávání o ukončení válečného stavu mezi Francií a Velkou Británií znamenal konec vlády premiéra Williama Pitta mladšího. Jeho nástupcem na pozici premiéra Velké Británie se stal Henry Addington, který nepovažoval válku za nadále udržitelnou.⁷ Prostřednictvím francouzského emisara v Londýně⁸ byly 1.

² Jednalo se především o bývalé Rakouské Nizozemí, biskupské knížectví Lutych a další četné církevní a světské enklávy na levobřežním Rýnu.

³ KOVAŘÍK, Jiří. *Slavkov 1805: Napoleonův největší triumf*. Třebíč, 2013, s. 41.

⁴ ŘEZNÍČEK, Karel. Trafalgarská epopej. In: SAMEK, Jakub. *Bitva u Slavkova a válka roku 1805*. Třebíč, 2005, s. 202.

⁵ SOKOLOV, Oleg. Císař Alexander a formování třetí koalice. In: MARCO, Baratto a Jakub SAMEK. *Třetí koaliční válka 1805: sborník přednášek slavkovské konference "Evropské aliance 18. století - aliance Evropy kolem impéria Velkého národa. Slavkovská bitva a její pozadí" a studií vztahových k událostem roku 1805: projekt Austerlitz 2005*. Třebíč, 2004, s. 32.

⁶ 1. až 2. srpna 1798.

⁷ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 46.

řijna započaty předběžné rozhovory o mírové smlouvě, které byly poté přeneseny do severo-francouzského Amiensu. K dohodě mezi oběma zeměmi došlo 25. března 1802 a mírová smlouva byla podepsána o dva dny později. Tento mír poskytl jak Velké Británii, tak Francii čas na oddech od války. Pro Francii znamenalo toto krátké intermezzo období hospodářského rozkvětu rozvráceného revolucí a dlouhým obdobím válek.⁹

Uzavřený mír sliboval narovnání vztahů mezi oběma znesvářenými zeměmi. Angličané si slibovali, že po uzavření míru dojde k hospodářské dohodě mezi oběma zeměmi a také k uvolnění obchodu v západní a jižní Evropě. K tomuto kroku ovšem nedošlo a obě země se navzájem začaly obviňovat z porušování podmínek mírové smlouvy. Nejpalčivějším problémem se ukázalo anglické odmítnutí navrátit ostrov Malta zpět do rukou řádu maltézských rytířů v souladu s článkem 10 amienské mírové smlouvy.¹⁰ První konzul Napoleon Bonaparte na nedodržení tohoto článku odpověděl anexí Piemontska a ostrova Elby. Vše směřovalo k vypuknutí nového válečného konfliktu mezi Francií a Velkou Británií. Britský parlament schválil 8. března 1803 výzvu krále Jiřího III. k zajištění bezpečnosti státu. Napětí mezi státy začínalo gradovat. Mezi zeměmi došlo k výměně několika ostrých diplomatických nót, které ovšem nebyly pro prvního konzula přijatelné.¹¹ V tomto mezinárodním klimatu požádal vyslanec londýnské vlády lord Charles Withworth o pas a opustil 12. května Paříž. O čtyři dny později bylo oznámeno přerušení diplomatických vztahů mezi oběma státy. Na francouzské a nizozemské lodě v britských přístavech bylo nejprve vyhlášeno embargo a poté byly zabaveny. Obě země se ocitly po roce opět ve válečném stavu.¹²

Napoleon Bonaparte se začal opět zabývat otázkou invaze do Velké Británie.¹³ Po propuknutí války vydal první konzul 28. května rozkaz k vytvoření tábora v Boulogne-sur-Mer.¹⁴ Na severním pobřeží Francie se postupně soustředilo na 150 000 mužů určených k invazi do Anglie.¹⁵ Hlavními problémy, které se před Napoleonem Bonaparte a jeho generály vyskytovaly, byly kanál La Manche, *Royal Navy*, nedostatek přepravních lodí, nedostatečná přístavní infrastruktura a v neposlední řadě nedostatek námořníků schopných obsluhy pře-

⁸ Jméno francouzského emisara v Londýně bylo Louis-Guillaume Otto.

⁹ UHLÍŘ, Dušan. *Slunce nad Slavkovem*. Vyd. 3. Třebíč, 2010, s. 13.

¹⁰ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 47.

¹¹ Tamtéž s. 48.

¹² UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*. 2010, s. 16.

¹³ Touto otázkou se zabýval již v březnu 1801. Na jeho pokyn byla v Boulogne-sur-Mer vytvořena *Flottile Nationale*, která byla určena k přípravě invaze do Anglie.

¹⁴ Prof. Uhlíř ve svém *Slunci nad Slavkovem* (2010) udává datum vydání rozkazu ke zřízení tábora v Boulogne-sur-Mer 24. května 1803.

¹⁵ UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*. 2010, s. 17.

pravních lodí. Nejpalčivějším problémem ze všech ovšem byla námořní blokáda francouzských přístavů *Royal Navy* a z toho plynoucí uvěznění velkých řadových lodí nezbytných k získání námořní převahy v kanálu *La Manche* během přepravy invazního vojska do Anglie. V této oblasti válka s Anglií ustrnula na mrtvém bodě.¹⁶

Válečné operace proti Velké Británii se zatím uskutečňovaly pouze na evropské pevnině. Cílem Napoleona Bonaparte se stalo Hannoversko.¹⁷ Již 15. dubna 1803¹⁸ se dal k pohybu k Hannoverským hranicím sbor pod vedením generála Mortiera a zastavil u Coeverdenu. Hannoverské síly na toto odpověděly opevňováním své jihozápadní hranice. K útoku na Hannoversko došlo 16. května 1803 a tato země byla rychle vojensky obsazena. Tímto činem si první konzul ještě více znesvářil Velkou Británii. Na druhou stranu získal velmi výhodný prostor, kterého mohl využít v budoucnu ke kontrole situace na severu Německa. Dalším, koho si tímto aktem velmi popudil, byl ruský car Alexander, který cítil ohrožení svých zájmů v Německu a také ruské enklávy Jever.¹⁹

V této situaci se Velká Británie, ohrožená francouzskou hrozbou, snažila o vytvoření další protifrancouzské koalice ve snaze o získání lepších pozic v boji proti svému rivalovi. Vhodného spojence našla Velká Británie v caru Alexandrovi I., který, na rozdíl od svého otce Pavla I.²⁰, byl velkým anglofilem.²¹ V literatuře je povětšinou tradováno, že Velká Británie byla iniciátorem vzniku třetí protifrancouzské koalice.²² Opak je ovšem pravdou. Ruský car Alexandr již od roku 1802 vyvíjel nátlak na Rakousko, ve snaze vytvořit spolek zaměřený proti Napoleonově rozpínavosti. Rakousko si ovšem novou válku nepřálo²³ z důvodu slabosti své armády²⁴, stavu svého hospodářství a v neposlední řadě stavu svých financí. Car Alexander podpořil Velkou Británii v otázce nenavrácení ostrova Malty jejím právoplatným majite-

¹⁶ ŘEZNIČEK, *Trafalgarská epopej*. 2005, s. 204.

¹⁷ Hannoverský vévoda Georg Ludwig von Braunschweig-Lüneburg se stal po smrti bezdětné anglické královny Anny I. (1. srpna 1714) 20. října 1714 britským králem Jiřím I.. Hannoversko bylo tedy s Velkou Británií sjáto personální unií a tato kontinentální země byla tedy její výspou na Evropské pevnině.

¹⁸ Stále v době míru s Velkou Británií. První konzul Napoleon Bonaparte již předpokládal vypuknutí válečného konfliktu a snažil se být krok napřed před svým protivníkem.

¹⁹ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 56 – 61.

²⁰ Car Pavel I. byl zavražděn v noci z 11. na 12. března 1801 dvorskou klikou, vedenou generálem Levinem Benigsenem. Bylo veřejným tajemstvím, že toto spiknutí připravila britská diplomacie.

²¹ Za příklad můžeme uvést námořní smlouvu s Velkou Británií uzavřenou 17. června 1801 v Sankt- Petěterburgu.

²² SOKOLOV, *Císař Alexander*. 2004, s. 32.

²³ UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*. 2010, s. 17.

²⁴ Rakouská armáda byla zaostalá, neustále v ní přežívala lineární taktika založená na principu dlouhých linií určených k ovládnutí území bojiště. Tato taktika nebyla schopna odolat taktice útočných kolon užívaných Francouzi.

lům.²⁵ Anglický kabinet, vědom si podpory Ruska, proto odmítl vrátit tento ostrov komukoli. Tento krok, nenavrácení ostrova Malta řádu maltézských rytířů, se stal hlavním předpokladem pro obnovený francouzsko - anglický konflikt. Hlavním hybatelem snah o vytvoření třetí koalice se tedy stalo Rusko.²⁶ Rusko vyvíjelo tlak na rakouský panovnický dvůr ve snaze o podporu své věci – likvidace Napoleona Bonaparta,²⁷ vůči kterému car Alexandr choval averzi až žárlivost.²⁸ Rakousko se neustále stavělo k této nabídce váhavě a bylo dokonce ochotné tolerovat i některá porušení lunévillského míru.

V listopadu 1802 se car obrátil na britskou vládu s nástinem svého programu – vytvoření anglo - ruské aliance. Odpověď na tuto nabídku byla vyhybavá, byť zájmy Ruska a Velké Británie byly společné i bez sepsané dohody.²⁹

Velkým zlomem vedoucím k vytvoření spojení mezi Velkou Británií a Ruskem, potažmo Rakouskem představovala poprava vévody d'Enghien.³⁰ Tento čin vyvolal v celé Evropě zděšení a šok. Od nynějška bylo všem jasné, že sblížení s Napoleonem Bonaparte nebude možné. Ohromení mezi aristokraty bylo veliké, byť v diplomatických ohlasech již méně znatelné.³¹

K uskutečnění dalších ambicí Napoleonovi Bonaparte dopomohla odhalená spiknutí usilující o jeho život. Pod záminkou, že má v úmyslu zmařit pokusy budoucích atentátníků zavedením dědičného následnictví, přiměl senát, aby jej 18. května 1804 jmenoval císařem.³²

Největšího ohlasu poprava vévody d'Enghien sklidila v alexandrovském Rusku.³³ Car vyvinul velkou diplomatickou iniciativu po celé Evropě ve snaze o vytvoření útočné protifrancouzské koalice. Nejdůležitější demarše samozřejmě směřovaly samozřejmě do Londýna. Car navrhoval vytvoření koalice směřující výhradně proti Napoleonovi Bonaparte. Rusko

²⁵ Ačkoliv byl jako ruský car de facto hlavou řádu maltézských rytířů!

Order of St John of Jerusalem History. *Order of St John of Jerusalem, Knights Hospitaller (Malta): Russian grand priory of Malta* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <https://russiangrandpriory.wordpress.com/history-2/history/>.

²⁶ UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*. 2010, s. 20.

²⁷ Tamtéž s. 20.

²⁸ SOKOLOV, *Císař Alexander*. 2004, s. 32.

²⁹ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 69.

³⁰ Mladý vévoda Louis Antoine Henri de Bourbon, vévoda d'Enghien byl podezřelý ze spiknutí proti Napoleonu Bonapartovi a přípravy atentátu z 24. prosince 1803.

³¹ UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*. 2010, s. 22.

³² TARLE, Jevgenij Viktorovič. *Napoleon*. 2. vyd. Praha, 1950, s. 141.

³³ Car Alexandr I. směřoval Napoleonovi velice ostrý protest vůči tomuto činu. Napoleon odpověděl na tento list prostřednictvím svého ministra zahraničních věcí Talleyranda velmi *rozhodným* tónem, ve kterém naznačil spouštěcí se smrtí jeho otce s Anglií. Tento políček si vzal velmi osobně a stal se hlavním motivem jeho více než dekádu trvajících snah o svržení Napoleona Bonaparte.

kabinetu ze St. James navrhovalo tak výhodné podmínky,³⁴ že staronový anglický premiér Pitt mladší s vytvořením koalice souhlasil. Spojenecká smlouva byla podepsána 11. dubna 1805 v Sankt - Petěrburgu.

Současně car se svými návrhy o vytvoření protinapoleonské koalice mířil na Rakousko a Prusko. Ani jedna země ovšem nebyla ochotna přistoupit do útočného paktu. Byly ochotny souhlasit pouze s čistě obraným spojenectvím.³⁵ Prusko zůstalo nadále neutrální a Alexandrovu tlaku odolalo. Opačná situace nastala ovšem v Rakousku. Po tom, co Napoleon v severní Itálii vytvořil Italské království a korunoval se jeho králem, anektoval Janovsko a Luccu, pohár trpělivosti císaře Františka přetekl. V červnu 1805 začala Vídeň s Ruskem jednat o spojenectví. Po vyjednávání došlo dne 28. července k stvrzení spojenectví mezi Rakouskem,³⁶ Velkou Británií a Ruskem a vznikem, stále ještě tajné, koalice těchto tří států zaměřené výhradně vůči císaři Napoleonu I. a jeho vládě.³⁷ Jako datum počátku nepřátelských akcí bylo stanoveno datum překročení ruských jednotek přes rakouskou východní hranici.³⁸

Tato aliance vytvořená z popudu cara Alexandra I., zajisté velmi výhodná pro Velkou Británii, nebyla vytvořená kvůli zájmům Ruska, ani ruského lidu. Car Alexandr byl motivován ke vzniku třetí koalice pouhými osobními pohnutkami – žárlivostí a nenávisť vůči francouzskému císaři Napoleonovi.³⁹

Císař Napoleon tušil o vzrůstajícím napětí s Vídní od poloviny února 1805 kvůli soustředění rakouských jednotek u hranic Bavorska a v severní Itálii. Postupně vytušil situaci, která se před ním začala vytvářet.⁴⁰ S ohledem na nově vzniklé okolnosti byl nucen přehodnotit svoje plány na invazi do Velké Británie jako momentálně neproveditelné⁴¹. Ráno 8. září překročilo rakouské vojsko východní hranici Bavorska, Napoleonova spojence. Prohnalo se touto zemí a zaujalo vyčkávací pozice na řece Iller. Již 20. srpna vyrazila vstříc svým spojencům ruská Podolská armáda pod velením generála Michaila Kutuzova. Císař Napoleon byl ve

³⁴ V textu smlouvy se předpokládal vznik nové protifrancouzské koalice. Rusko se zavazovalo vyslat do války 115 000 vojáků, později byl počet navýšen na 180 tisíc mužů. Rakousko, byť o ničem nevědělo, mělo postavit armádu o 250 tisících mužů. Britské závazky byly nevelké a ve smlouvě velmi vágně vymezené.

³⁵ SOKOLOV, *Císař Alexander*. 2004, s. 33.

³⁶ Rakousko mělo za vstup do této koalice dostat zapláceno od britské vlády 3 miliony pro rok 1805 jako subsidia. (Polovina částky měla být vyplacena ihned jako mobilizační příspěvek) Dalším motivem pro vstup Rakouska do koalice představovaly nabízené územní zisky v severní Itálii.

³⁷ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 112.

³⁸ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 112.

³⁹ SOKOLOV, *Císař Alexander*. 2004, s. 35.

⁴⁰ KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 113.

⁴¹ ŘEZNÍČEK, *Trafalgarská epopej*. 2005, s. 230.

světlem těchto událostí nucen svá vojska obrátit směrem na východ a čelit rakouské a ruské agresi.⁴²

Napoleon koncem srpna ruší tábor v Boulogne-sur-Mer. Sedm pěších a jeden jezdecký sbor se obrací Atlantskému oceánu zády a směřují vstříc svému spojenci Bavorsku v souladu se spojeneckou smlouvou.⁴³ Sbory postupují vstříc nepříteli odděleně, soustředit se mají až v určeném místě. Napoleonovo vojsko zrychlenými pochody dosáhlo v polovině září východní hranice Francie. Velká armáda, jak toto vojsko císař Napoleon nazýval, počala 25. září překračovat Rýn a ocitla se v Německu, směřující vstříc armádě generála Macka, který se od 18. září opevňuje v starobylém Ulmu, který si zvolil jako svůj výchozí bod a zde také očekával příchod Kutuzovovi Podolské armády od místa jejího shromáždění v Braunau. Napoleon se svou *Vieille Garde* překračuje 1. října řeku Rýn a směřuje za svou armádou, která již týden pochoduje vstříc rakouským zemím. Generál Mack očekává nepřátelská vojska z jihu a tam také soustřeďuje své těžiště obrany. Císař Napoleon má ovšem jiný plán. Uvěznit Macka v Ulmu a donutit ho zde ke kapitulaci. Tento plán se mu beze zbytku vydařil a kapitulace proběhla 20. října. Po této kapitulaci⁴⁴ se směrem na Moravu obrátila také ruská Podolská armáda, která nestihla před obklíčením Macka dosáhnout Ulmu a spojit se s ním.⁴⁵ U Ulmu skončila vítězně první část Napoleonova tažení na východ. Na moři byla ovšem 21. října u mysu Trafalgar poražena spojená francouzsko – španělská flotila, pod velením francouzského admirála de Villeneuve. Tímto námořním debaklem byla ukončena možnost zisku francouzské námořní hegemonie a šance k vylodění pozemních sil do Velké Británie.

Napoleonova armáda si nadále ponechává strategickou iniciativu. Již 27. října překračuje Muratův sbor řeku Inn a směřuje do Rakouska. Generál Kutuzov pod tlakem událostí je donucen směřovat z Braunau přes Horní Rakousko zpět na Moravu.⁴⁶ Maršál Lannes 29. října téměř bez výstřelu dobývá Braunau a dále pronásleduje Podolskou armádu. Muratův sbor dohání zadní voj Podolské armády u Amstettenu a drtivě ho poráží.⁴⁷ Tímto si získává volnou cestu k Vídni, která je bez boje obsazena 13. listopadu i se strategicky důležitým Táborským

⁴² KOVAŘÍK, *Slavkov 1805*. 2013, s. 123.

⁴³ Uzavřenou 24. srpna 1805.

⁴⁴ O kapitulaci Ulmu se generál Kutuzov dozvěděl přímo od generála Macka 22. října 1805.

⁴⁵ Kutuzovova Podolská armáda, která pochoduje v 5 pochodových proudech, měla shromážděště v Braunau (cca 8 pochodových dní od Ulmu). První proud dosahuje Braunau 16. října, poslední jednotky se shromáždily až 22. října. Z tohoto důvodu nebyl schopen Kutuzov obklíčenému Mackovi pomoci.

⁴⁶ Kutuzov nařizuje ústup z Braunau po rozhovoru s poraženým generálem Mackem 24. 10. 1805.

⁴⁷ Tomuto zadnímu voji velel generál Bagration. Bitva u Amstettenu proběhla 5. listopadu 1805.

mostem⁴⁸ přes Dunaj. Vídeňský městský sbor odtáhl po Brněnské silnici směrem na Moravu za vojsky Kutuzova pronásledován Francouzi. U Schöngrabernu⁴⁹ Murat opět naráží na Kutuzovův zadní voj pod velením generála Bagrationa. Generál Bagration svádí bitvu na zdrženou a získává tím čas pro ustupující vojska ke spojení v oblasti jižně od Brna. V Pohořelicích, kde došlo ke spojení armád, bylo rozhodnuto k ústupu směrem k Olomouci a vydání Brna s obávanou pevností Špilberk Francouzům. Brno i se Špilberkem bylo Francouzi obsazeno bez boje 19. listopadu. Situace ovšem pro Francouze není dobrá. Jejich zásobovací linie jsou natažené k prasknutí, nastává zima, před sebou mají spojenou ruskou - rakouskou armádu u Olomouce, v Čechách se formuje sbor pod velením arcivévody Ferdinanda d'Este, v Uhrách je sbor arcivévody Jana uniklý ze severní Itálie a ve hře je stále nevyzpytatelné mocné Prusko. Napoleon potřebuje svést generální bitvu a ukončit tak celé tažení. Projíždí oblast na východ od Brna, kterou shledává vynikající pro svedení bitvy a také k sobě přivolává posily. Spojená rusko - rakouská vojska se formuje v oblasti Olomouce, kde k ní přijíždějí oba spojenci - císař František I. a také car Alexandr I. i se svojí Carskou gardou. Dne 25. listopadu mělo celé spojenecké vojsko vyrazit k Brnu.⁵⁰

Přední hlídky francouzské armády se vysunují vstříc svému nepříteli, aby mohli provádět průzkumnou činnost. Při postupu spojenecké armády jsou ovšem zaskočeny u Vyškova⁵¹ a obráceny na zběsilý útěk. Armáda pod velením generála Kutuzovova doráží na bojiště teprve 1. prosince. Francouzská armáda zaujímá své pozice již v pátek 29. listopadu v prostoru mezi obcemi Tvarožná a Telnice – Sokolnice a její velitelé se důkladně seznamují s terénem. Protivník zaujímá své pozice od Pozořic až po jižní konec Prateckého návrší.⁵² Napoleon se svým postavením snaží přesvědčit protivníky, že se bude snažit svést defenzivní bitvu. Opak je ovšem pravdou. Jeho cílem je přimět protivníka zaútočit na jeho pravé křídlo, svým levým křídlem tlačit na protivníka a tím ho zničit. V předvečer bitvy císař Napoleon objíždí poněkolkáté bojiště. Morálně podporuje svoje muže, ti se mu snaží všemožně svítit na

⁴⁸ Táborský most byl získán lstí k večeru 13. listopadu 1805 maršály Lannesem a Muratem. Na jeho obránce předstírali, že bylo vyhlášeno příměří. Hbitě přepravili část svých mužů přes Táborský most a přemohli jeho obránce. Tímto činem získali veledůležitý přechod přes Dunaj neporušený pro postup svých jednotek na druhý břeh.

⁴⁹ 16. listopadu 1805.

⁵⁰ Vojsko se dalo do pohybu ovšem až ve středu 27. 11. kvůli katastrofálnímu nedostatku potravin, píce, topiva a výstroje pro armádu.

⁵¹ Průzkumný oddíl pod velením generálů Treilharda (9. a 10. husarský pluk, 13 pluk jízdních myslivců) a Milhaua (16. a 22. pluk jízdních myslivců) byl z Vyškova po krátkém pouličním boji vytlačen předními hlídkami generála Bagrationa.

⁵² Napoleon tento výrazný terénní hřbet vydal spojencům záměrně ve snaze přimět je nevědomky k přistoupení na jeho zamýšlenou strategii. Spojenci jeho nabídku ochotně přijali a Pratecké návrší bylo obsazeno 4 spojeneckými kolonami.

cestu, provolávají mu slávu a přísahají splnit svou povinnost. Tato událost vešla ve známost známá jako Jiříkovické ohně. V předvečer bitvy je přednesen i spojenecký bitevní plán generála Weyrothera. Počítá s úderem z Prateckých výšin na francouzské pravé křídlo, následně se mají spojenecká vojska stočit k severu, odříznout tak Francouzům ústupovou cestu k Brnu a tím je zničit. Při předávání rozkazů dochází ovšem k nepochopení, hlavně z důvodu jazykové bariéry, v jejímž důsledku budou jednotlivé spojenecké kolony postupovat nejednotně a zmatečně.

Bitva samotná počala již kolem třetí hodiny ranní, v pondělí 2. prosince, v oblasti francouzského pravého křídla, u Telnice, srážkou Rakušanů s předními hlídkami Francouzů.⁵³ Ještě za tmy vyráží z Prateckého kopce spojenecké kolony a sestupují směrem k francouzskému pravému křídlu. Už při počáteční fázi spojeneckého útoku dojde k zpožděním jednotek, k jejich promíchání a tudíž kolony nejsou schopny se v určený čas dostavit na předem určené pozice. O půl osmé vychází za zády spojenců slunce a rozpouští mlhu, která do té chvíle halila Pratecké návrší. Napoleon zpozoruje, že návrší je již prázdné a rozkazuje maršálu Soultovi vzít výšiny ztečí. V tu chvíli se dozvídá o soustředění protivníka v oblasti Zlatého potoka, kde se statečně brání pádští a korsičtí tirauléři podpoření divizí generála Frianta.⁵⁴ Soultovi muži vystoupali na Pratecké návrší a tím dostali nepřítele do svízelné situace. Čelo Soultova sboru naráží na brigádu Kamenského. Generál Kutuzov je přinucen nasadit carskou gardu, která zastavuje postup pěchoty a čelní oddíly sráží z Prateckého kopce. Napoleon vysílá do útoku svoji jízdní gardu, nastává památný střet gardy proti gardě. Po porážce ruské gardy na Prateckém návrší přesouvá Napoleon své velitelské stanoviště ze Žuráně na Pratecké návrší a současně dává rozkaz maršálu Soultovi stočit svůj sbor z návrší a vzít tak koaliční vojáky do kleští. Maršál Davout přechází po 4 hodinách do protiútoku. Kolem 14té hodiny počínají spojenci ustupovat směrem na jih. V severní části bojiště probíhaly střety mezi muži generála Bagrationa a maršála Lannese. Zejména se vyznamenali vojáci 17. pluku lehké pěchoty bránící na francouzském levém křídle kopec nazvaný francouzskými vojáky Santon.⁵⁵ Po tvrdých bojích jsou Bagrationova vojska zatlačena a Francouzi opanují i severní část bojiště. V oblasti mezi vesnicemi Tvarožná a Jiříkovice⁵⁶ probíhají jezdecké srážky, ve

⁵³ Bitvu na francouzské straně ovšem zahajoval italský pluk Pádských tiraulerů (Tirraillers du Po) který byl umístění na nejjihnějším okraji francouzské bitevní sestavy.

⁵⁴ Friantova 2. pěchotní divize III. armádního sboru (byla ještě v pátek 29. 11 utábořena v oblasti Wiener Neustadtu a do oblasti Telnice – Sokolnice dorazily čelní jednotky již v noci na 2. prosince. Bez odpočinku po překonání téměř 130 kilometrů se divize zapojila do bojů na jižním křídle francouzské bitevní sestavy.

⁵⁵ Původní název kopce nad vesnicí Tvarožná byl Padělek. Na jeho vrcholu byla kaple sv. Antonína tedy Saint Anton – Santon. Kopci od dob bitvy u Slavkova zůstalo jméno Santon.

⁵⁶ Dnes v této oblasti probíhá dálnice spojující Brno s Ostravou.

kterých si lépe vedou francouzští jezdci. Na Prateckém návrší jsou spojenecké jednotky rozprášeny a tlačeny směrem na východ. Pod Prateckým návrším je situace ovšem pro poražené spojence komplikovanější, protože ustupující pluky musí přejít prostorem zamrzlých rybníků, Měninského a Žatčanského,⁵⁷ při svém ústupu na jih směrem k Hodonínu. Bitva se chýlila ke svému konci. Francouzi zde získali svoje tak potřebné vítězství.

Za necelých 10 hodin se podařilo obrátit 85 tisícovou spojeneckou armádu na ústup. Rusové ustupují po hodonínské silnici směrem na jih s cílem odpoutat se co nejrychleji od nepřítele a dosáhnout Uher.⁵⁸ V Heršpicích se potkávají oba poražení monarchové. Císař František sděluje carovi Alexandrovi, že je připraven jednat s Napoleonem o míru. Je vyslán kníže Liechtenstein, který má nalézt císaře Napoleona a dohodnout s ním tato jednání.⁵⁹ Císař Napoleon se další noc po bitvě ubytovává na Slavkovském zámku, kde noc před bitvou strávili oba jeho rivalové. Zde je také zastížen generálem Merveldetem se žádostí od císaře Františka o setkání u Spáleného mlýna mezi Žarošicemi a Násedlovicemi.⁶⁰ Příměří mezi Rakouskem a Francií bylo podepsáno 6. prosince na zámku ve Slavkově u Brna.⁶¹ Mírová smlouva mezi oběma zeměmi byla stvrzena 26. prosince 1805 v Prešpurku.⁶²

Ve výše uvedeném souhrnu, jsou popsány důvody vzniku III. protifrancouzské koalice, průběh válečného tažení a samotné bitvy u Slavkova. Cílem tohoto nástinu není podat detailní popis událostí, ale pouze nastínit důvody, proč se onoho podzimu roku 1805 ocitla na moravském území znesvářená ruská, rakouská a francouzská vojska.

⁵⁷ Ani jeden z rybníků dnes již v této oblasti nenalezneme, protože byly po napoleonských válkách vypuštěné a jejich plocha byla využívána k pěstování cukrové řepy.

⁵⁸ Generál Kutuzov určil shromaždištěm rozprášených ruských jednotek vesnici Čejč u Hodonína.

⁵⁹ Zastihnul ho na Staré pozořické poště.

⁶⁰ Jednání probíhalo asi hodinu. Za Francouzskou stranu ho vedl císař Napoleon a maršál Berthier za Rakouskou stranu císař František a kníže Liechtenstein. Bylo na něm dohodnuto okamžité zastavení nepřátelských akcí a následný postup ohledně vyjednávání o míru.

⁶¹ S Ruskem žádné příměří uzavřeno nebylo a válečný stav trval až do uzavření Tylžské míru v roce 1807.

⁶² Detailní popis tažení a samotného bitevního střetu, který není obsahem této práce, jsem získal z práce KOVAŘÍK, Jiří. *Slavkov 1805: Napoleonův největší triumf*. Třebíč, 2013, 607 s. Jedná se, dle mého názoru, o jednu z nejlepších českých prací popisující bitvu u Slavkova.

II. Kronika jako historický pramen

Kronika (z řeckého *chronos* - čas) je dílo dějpravné, stojící na stanovisku prostě referujícím. Od análů se liší kronika tím, že nehledí přísně k chronologickému pořádku (který však nicméně stále ještě stojí v popředí), dbá více souvislostí osobních a vyznačuje se poněkud umělejší formou. Hranice mezi kronikou a anály není nikterak určitá a v praxi se často nečiní mezi oběma přesného rozdílu. Dobou kronikářského dějepisu byl především středověk.⁶³ V novější době lze považovat kroniky za díla dějepisná, která stojí do jisté míry obsahově na výši vědy, ale mají ráz výlučně populární.

Kroniky jako pramen úzce souvisí s pojmem kolektivní paměť. Podobně jako velké množství pojmů, se kterými pracují humanitní vědy, je kolektivní paměť definovaná velice nevyhraněně a je možné ji proto definovat velmi široce. Pro naše potřeby si tedy definujeme kolektivní paměť jako množinu vzpomínek i tradovaného vyprávění pamětníků, přenášenou na další generace v rámci sociální skupiny, přesahující rozměr rodin. K tomuto se zároveň přidávají další, okolím sdílené tradice a vžitě stereotypní vzorce užívané společností. Vše je následně srovnáváno s osobní zkušeností jednotlivce.⁶⁴ Takto popsaná kolektivní paměť na jedné straně podporuje, na druhé straně zároveň odporuje vědeckému poznání minulosti a vztahů. Kolektivní paměť může být velmi zkreslená, ba až zavádějící vůči skutečnému stavu událostí, jak je následně popsala historická věda.

Nazírání na kroniky, jako jedny z nositelů kolektivní paměti, může být tedy bráno velmi mnohoznačně. Moderní historikové při svém bádání za poznání minulosti velmi selektují prameny, které by ve svém celku pro určité historické období jinak nebyly reálně zpracovatelné. Kroniky mohou proto být chápány jako zastaralé, zkreslené až nepřesné, nebo dokonce účelově vytvořené historické prameny. Na kroniky ovšem nelze pohlížet pouze se skepsí, rovněž na ně nelze pohlížet pouze jako na pramen, který vytvořil, možná záměrně, jeden obyvatel obce za účelem „vytvoření“ historie. Tyto pamětní zápisy jsou jedinečné v tom, že mají za cíl popsat společně prožité události ze života vesnic nebo měst a tímto faktem skutečně ovlivňovat sdílenou kolektivní paměť obyvatel obcí. Jako „pramenná materie“ pro kronikářské záznamy je povětšinou využívána individuální paměť jednotlivců posbírána kronikářem a poté, po určitém kritickém zpracování, zanesená do kroniky jako věčná paměť obce

⁶³ KUTNAR, František, ed. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 1997, s. 15 – 19.

⁶⁴ BENEŠ, Zdeněk et al. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. 2., opr. vyd. Praha, 2002, s. 9.

na prožité okamžiky ze života tohoto společenství. Kronika ale současně nikdy neměla odporovat široce přijímaným hodnotám a pohledům na historické události tak, jak to předepisoval vládnoucí establishment.

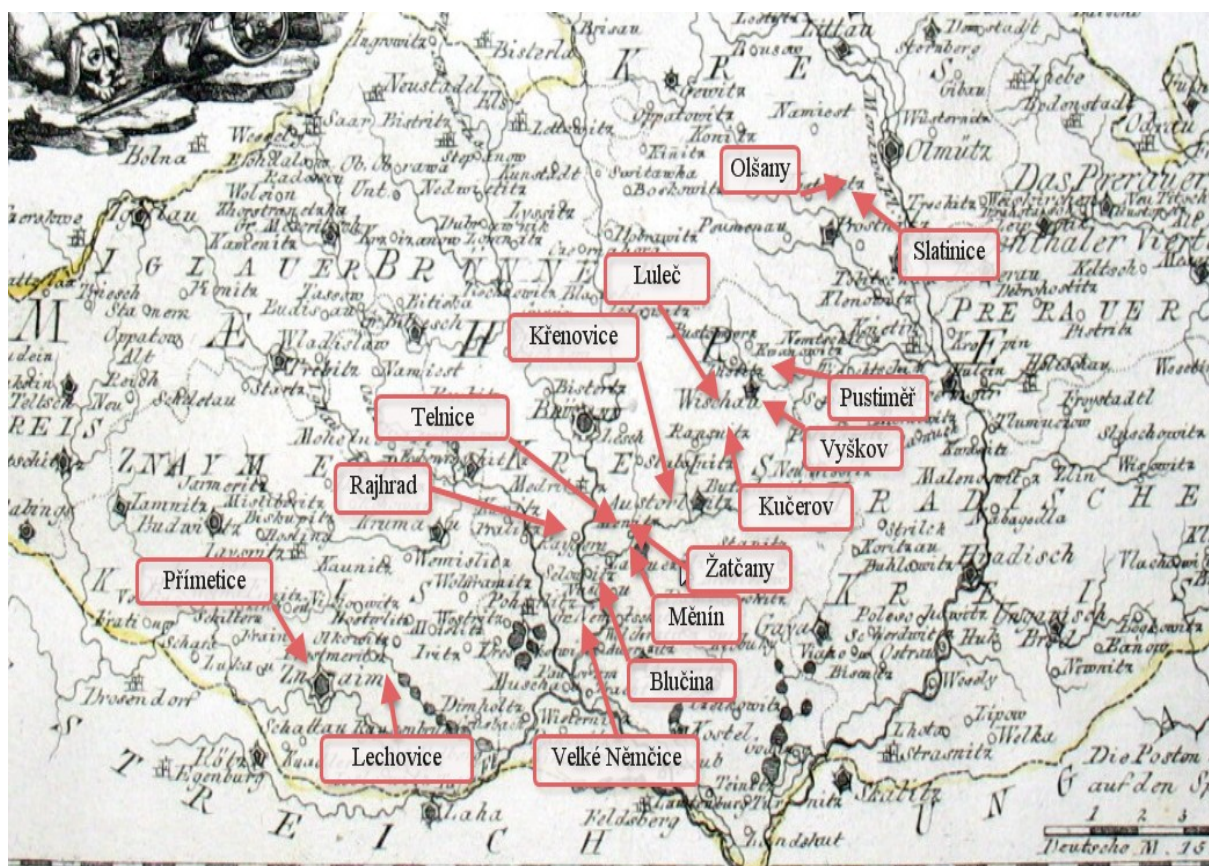
Přestože jsou kronikářské záznamy mnohými odborníky kritizovány za laické pojetí výzkumu,⁶⁵ jsou často nositeli jedinečných informací panujících v místech, ve kterých daná kronikářská práce vznikala. Při práci s kronikami musí historik brát především zřetel na fakt, že se nejedná o oficiální úřední dokumenty, ale jde o práce obecních, farních nebo školních kronikářů, které popisují svůj subjektivní pohled na danou skutečnost. Při výzkumu kronik na badatele tedy číhají úskali, na které musí při svém výzkumu brát zřetel. Při psaní kroniky rovněž čerpal kronikář ze své individuální zkušenosti, nebo z individuální paměti jednotlivců. Na tento fakt si musí badatel dát při studiu obzvláštní pozor. Fakta zde obsažená bývají často zkreslená, buď z důvodu nepochopení složitosti situace, nebo tento fakt může být úmyslný. Dalším faktorem omezující poznatky možné získat při studiu písmáckých zápisků je jejich lokálnost. Nelze se rovněž spoléhat na udávané počty, které jsou, povětšinou ve velké míře, zkreslené a nadhodnocené.

Z tohoto plyne, že na kroniky je nutno nazírat jako na historický pramen, který musí být podroben obzvláštní kritice. Ovšem pro výzkum veřejných nálad panujících ve městech a vesnicích jsou kronikářské zápisy jedinečným a neocenitelným pramenem.

⁶⁵ RAK, Petr. Obecní kroniky a jejich úskali. In: *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech*. Dolní Břežany. 2006, s. 114.

III. Nálady obyvatelstva v době přítomnosti armád

Chování zneprátených armád ocitnuvších se na sklonku roku 1805 na jižní Moravě mělo bezprostřední dopad na místní obyvatelstvo, které, chtě nebo nechtě, muselo tyto vojska zaopatřit vším, co tato vojska potřebovala ke svému životu. Tyto materiální požadavky a chování vojáků v jednotlivých obcích se podepsalo na kolektivní paměti obyvatel a vedlo ke vzniku veřejné nálady, kterou poté obecní kronikáři ve svých zápiscích zanechali mezi řádky budoucím pokolením na věčnou paměť o minulosti jejich rodišť. Jsem toho názoru, že největší výpovědní hodnotu pro zkoumání nálad válkou postiženého obyvatelstva a o situaci panující v obcích mají právě tyto dobové kronikářské záznamy z obcí přímo postižených okupací vojsky. Čtenář ponořením se do těchto záznamů rozpozná, jak byli vojáci vnímáni a jaký názor na ně utvořili místní obyvatelé. Z tohoto důvodu je tato část práce přímo postavena na citaci dobových kronik.

Mapka znázorňující geografické umístění zkoumaných vesnic⁶⁶

⁶⁶ Mapka získána z <https://img.oldthing.net/12386/27181717/0/n/Ca-1791-Maehren-Moravia-Brno-Olomouc-Prerov-Karte-map-Reilly.jpg>.

Přímětice

Pravděpodobně první kronikářský záznam zaznamenávající příchod francouzských vojsk na Moravu při pronásledování ustupujících ruských vojsk pochází z farní kroniky Přímětické.

1805 - v třetí roce války s Francouzi také Přímětice hodně utrpěly. Když Napoleon přitáhl k Vídni, pouze bdělostí ruského velitele Kutuzova byli odraženi, ve Vídni nebyly totiž spáleny mosty. Kutuzov, aby zachránil své vojsko a získal příhodné místo k obraně, ustupoval ke Znojmu. U Znojma⁶⁷ spálil veliký dřevěný most a uchránil tak vesnice na druhé straně od válečných útrap. Francouzi je pronásledovali, takže Rusové museli u Znojma vše nechat ležet a zachránit se. Francouzští jezdci však přešli Dyji u Sedlešovic 17. listopadu 1805 a vtrhli do Znojma. Ruské vojsko muselo vše nechat a zachránit se ústupem. Kolem 3. hodiny po poledni přijeli tři jezdci do Přímětic, žádali peníze a zmizeli. Kolem 4. hodiny odpolední přijel 3. /řadový/ francouzský pluk,⁶⁸ ve Znojmě a okolí bylo v té době 40 tisíc Francouzů. Na faře bydlel plukovník, dva majori, dva adjutanti, 40 vojáků a sluhů s 50 koňmi. Kolem Znojma je vidět mnohé ohně, proto se všichni velmi báli. Francouzští důstojníci se chovali velmi slušně, zvláště jeden adjutant nás chránil před výtržnostmi vojáků s nasazením vlastního života. 19. listopadu přišlo na faru třikrát za sebou mnoho vojáků s koňmi, jednou dokonce sto najednou. Všichni žádali potraviny pro sebe a krmení pro své koně. Byly to nejhorší dva dny - snědli na 4 q chleba, vypili 70 věder vína aj. Vyjedli faru tak, že nezůstalo nic. Mnoho vojáků bylo nemocných. Z domácích však nikdo neonemocněl, ač od tří hodin ráno do dvanácti hodin v noci jsme posluhovali. Pěšáci odešli 21. listopadu do Jihlavy. Pak v noci přišli dragouni, kterých se všichni nejvíce báli. Chovali se zde velmi špatně. Ráno v 5 hodin zase odjeli. 27. listopadu přišli další, na 600 koní a sapéři. Od Budějovic směrem k Jihlavě táhli Bavoři s princem Ferdinandem, zato sapéři prchali ve velkém zmatku přes Dyji. Poslední vojáci z Přímětic odešli až 4. ledna 1806. Během těchto 7 týdnů vyživování vojáků stálo faráře na

⁶⁷ Jednalo se o most u Oblekovic. Vinou požáru tohoto mostu padla ohněm celá vesnice Oblekovice, VAŇÁ-ČEK, Michael. *Francouzové a Morava v době Velké francouzské revoluce a koaličních válek*. Brno, 1965, s. 46.

⁶⁸ 3. pluk řadové pěchoty z 3. pěchotní divize, která byla součástí IV. armádního sboru maršála Soult. SAMEK, Jakub. Složení a dislokace Francouzské armády na počátku tažení roku 1805. In: MARCO, Baratto a Jakub SAMEK. *Třetí koaliční válka 1805: sborník přednášek slavkovské konference "Evropské aliance 18. století - aliance Evropy kolem impéria Velkého národa. Slavkovská bitva a její pozadí" a studií vztahených k událostem roku 1805: projekt Austerlitz 2005*. Třebíč: Akcent, 2004, s. 190.

3000 zlatých. Na 10% farníků zemřelo na nemoci od vojáků – za rok /zde v obci/ bylo 141 pohřbů. Většina byla nemocných, jen farář sám byl v domě zdravý.⁶⁹

Přímětický farář dle všeho choval větší sympatie vůči ruskému než francouzskému vojsku. Procházející vojáci nezpůsobovali dle kronikářského zápisu ve vsi až na jeden incident nijaké výtržnosti, pouze požadovali stravu pro sebe a píci pro své koně. Tyto jejich, oproti jiným vesnicím zanedbatelné, požadavky dozajista zvedly vůči těmto „hostům“ vlnu nevole. Žádných jiných nepřístojností se ovšem vojáci vůči obci, nebo jejím obyvatelům, nedopustili.

Lechovice

Dalším kronikářským záznamem pojednávajícím o přítomnosti nepřátelských vojsk na jižní Moravě roku 1805 je z oblasti západně od Znojma, na císařské silnici ze Znojma do Brna ležící vesnice Lechovice.

Roku 1805 přišli Francouzi do Lehovic. Větší část nepřátelské armády, zvláště jízda, táhla po nově zřízené císařské silnici ze Znojma do Brna. Tenkrát byli netoliko zdejší panští úředníci, nýbrž i domácí duchovní správce ztýraní a vyloupení. Ten aby zachránil svůj život, opustil Lechovice a odešel do Prosiměřic k Dp. arciknězovi P. Seitzovi. Za jeho nepřítomnosti vtrhli nepřátelé násilně do fary, vylámali zámky a zničivše všechn jeho nábytek uloupili vše, co našli. Ale trpělivě a mužně, byť ctihodný kněz, všeliké svízele snášel, kdyby nebyli tito bezbožní lidé svou ruku vztáhli na samou svatyni, na krásný chrám Matky Boží Lehovické. 24. listopadu byl onen nešťastný den, kdy francouzští lupiči, nedbajíce a neznajíce žádného práva, silnými dubovými pákami (sic!) kované chrámové dveře vylomili, svatostánek rozbili a svaté hostie po dlažbě chrámové poházeli. Uloupili posvátné nádoby a roucha a celý chrám zpustošivše nadělali škody na 3 976 zlatých a 30 krejcarů. I na sochu mariánskou za hlavním oltářem, za sklem ukrytou, zlosynové stříleli. Po celé měsíce nebylo v Lehovících žádné bohoslužby, až jsme dostali konečně z Křídlovic⁷⁰ kalich a nějaká straší mešní roucha. V Křídlovících pak dokonce Francouzové duchovního správce zabil.⁷¹

Tento záznam ve farní kronice nám ukazuje, jaké bylo chování nejenom prostých francouzských vojáků na našem území. Pokud k tomu dostali prostor, jedinou jejich snahou

⁶⁹ Zápis z farní kroniky farnosti Přímětice. Uložena na farnosti v Příměticích.

⁷⁰ V dnešní době již na mapě jižní Moravy vesnici Křídlovice nenalezneme. Roku 1951 byly Křídlovice sloučeny se sousedními Božicemi do jedné obce nesoucí název Božice.

⁷¹ Farní kronika Lechovice – Archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

bylo obohatit se a neváhali dokonce při tomto skutku vztáhnout ruku na kněze nebo církevní majetek. Z tohoto chování nepřátelských vojáků lze vysoudit, jaké rozhořčení museli mezi obyvateli obce, potažmo širokého okolí, tito nezvaní hosté svým bezbožným chováním způsobovat.

Velké Němčice

Poměrně zajímavé záznamy o chování a výtržnostech jak Francouzů, tak Rusů nám zprostředkovává domácí protokol z fary ve Velkých Němčanech.

Dne 19. listopadu přibylo 10 000 mužů s maršálkem Soultem⁷² a více generály do Velkých Němčic. Maršál se ubytoval na zámku, druhý generál⁷³ se svým průvodem na faře, ostatní po domech. Brzy po svém příchodu dali se do rabování sklepů. V prvním sklepě vyprázdnilo za hodinu 11 beček vína,⁷⁴ v druhém za půldruhého dne 25 beček a do třetího sklepa, farářova se už vlamovali. Byli však generálovým pobočníkem, který se ubytoval na faře, zahrání. I byla postavena stráž, které farář musel zaplatit za 5 dní 65 zlatých.

Od sklepů zámeckých měl klíče sám maršál, který s libostí z více než 20 velkých nádob rozdával vojákům po džbánu vína. V Němčicích vypili všechno víno, a když ho nebylo, musely dávat okolní dědiny, Kromě vína ovšem i dobré jídlo stále pohotově bylo. I šatstvo kradli, boty mužů i žen a to na veřejné ulici tak, že domácí lidé chodili otrhaní. Sotva tento oddíl od táhl, přišel nový oddíl a tropil totéž. Farář utrpěl škody za 3 000 zlatých. Vydrancovaná obec musela dáti 75 koní, 40 vozů a mnoho dobytka. Obec se zámkem čítala sobě škody na 105 476 zlatých. Zanedlouho odjeli první ku Slavkovu, zanechavše za sebou 75 mužů s kapitánem a úředníky, jimž bylo uloženo hlídati pokladny několika pluků a 14 vozů plných kořisti. Na faře měl generál Vandamme⁷⁵ čtyři vozy plné pokladu.

Toto oznámili nějací občané z Hustopečí ruským vojákům, kteří tábořili u Velkých Pavlovic, lákajíce je, aby se pokladu zmocnili. Dne 2. prosince přijelo kolem 3. hodiny ranní do Velkých Němčic 300 kozáků vedených nějakým Pudilem a Scholdou z Hustopečí. Na 7 Francouzů strážících dvůr zabili a 23 jich vzali jako zajatce. Na faře silně zazvonili, nikdo jim

⁷² Maršál Jean de Dieu Soult byl velitelem IV. armádního sboru, pod jehož velení spadaly 4 pěchotní a jedna jezdecká divize.

SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády*. 2004, s. 188.

⁷³ Mohlo jít o náčelníka štábu IV. armádního sboru divizního generála Jeana Saligny.

⁷⁴ Jedna bečka vína odpovídala objemu 4, 919 6 hektolitru!

⁷⁵ Velitel 2. pěchotní divize, která byla součástí IV. armádního sboru maršála Soultu. SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády*. 2004, s. 188.

ovšem strachem neotvíral. Vyšel sám kaplan Jan Dvořáček jen v noční košili a pokládající Rusy za Francouze promluvil na ně francouzsky. Rusové ho proto počali sekat šavlemi a na hlavě a rukou ho smrtelně zranili. V tomto ruchu vyšel farář, také v noční košili a oslovil vojáky: Nerubaj, on pop, já pop! Ale Rus nedbaje na to sekl faráře šavlí do hlavy a levé ruky. Jakmile poznali, že smrtelně zraněný kaplan je místní kněz, přenesli ho do kaplanky, kde byl nucen očekávat příchodu lékaře z Hustopečí. Zakrátko kaplan zemřel. Farář kvůli svým zraněním se nemohl 5 měsíců hnouti. Kvůli této skutečnosti, zanechali Rusové plenění, zajaté Francouze spoutali a bez kořisti uprchli z obce.

Druhého dne po vítězné bitvě u Slavkova byli zde zase Francouzové, zvláště zlata a stříbra žádostivý generál Vandamme. Zpozorujíce ztrátu svého pokladu, zle řádl a maje panského správce Nowaka za původce své škody, hrozil obci ohněm a exekucí. K faráři, vida jej zraněného, choval se mírně a zanechal mu k ochraně 4 vojáky s kaprálem až do 2. února 1806, kteří své povinnosti věrně konali. Zároveň napsal a podepsal faráři vysvědčení, že byl od ruských vojáků zraněn.⁷⁶ Od zapálení městečka pro nemoc farářovu bylo sice upuštěno, ale správce Nowak byl na několik dní uvržen do žaláře, a pak měl být odveden do Mikulova. Na cestě však u Dolních Věstonic propuštěn a ve smrtelné úzkosti domů se vrátil.⁷⁷

Tento záznam z farní kroniky nám opět ukazuje typické chování francouzských vojáků na dobytém území. Jejich jediným úmyslem byla snaha o svoje nasycení a kořistění. Dle těchto záznamů o chování a loupení francouzských vojáků francouzské četnictvo nefungovalo příliš efektivně, nebo byly vojákům tyto výstřelky, za tichého souhlasu velících důstojníků, trpěny. Opět se tedy opakuje typické chování francouzských vojáků na našem území. Tyto činy v kombinaci se značnými škodami na majetku místních opět vyvolaly v obci vlnu negativních nálad vůči nezvaným hostům. Na druhou stranu by ovšem bylo velikou křivdou vůči francouzským vojákům tvrdit, že se těchto činů na Moravě dopouštěli pouze oni.⁷⁸

Jedním z důvodů, proč francouzští vojáci připravovali moravské obyvatele o teplé zimní šatstvo, je ten, že francouzská řadová pěchota neměla až do roku 1806 předpisově zavedený kabát. Z tohoto důvodu se vojáci s nadcházející zimou snažili si tuto výstrojnou součástku zaopatřit a to jakýmkoliv možným způsobem.⁷⁹

⁷⁶ Tento list je ve vázán v domácím protokolu fary ve Velkých Němčicích.

⁷⁷ Domácí protokol farnosti Velké Němčice, uložena na římsko-katolické faře ve Velkých Němčicích.

⁷⁸ Viz ruské incidenty v Kučerově nebo Olšanech u Olomouce.

⁷⁹ Osobní rozhovor s Jakubem Samkem, předním odborníkem na francouzskou armádu napoleonské Francie.

Blučina

Záznam z obecní kroniky o pobytu francouzského vojska v Blučině nám ukazuje, že nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím chování vojáků byl především zájem velitelského sboru o udržování pořádku mezi svými podřízenými jednotkami. První návštěva francouzských vojsk v obci nezanedala v obci žádné větší škody. Strádání obyvatelstva v důsledku rabování způsobilo až následné ubytování vojska těsně před samotnou bitvou a v čase bezprostředně po ní. Toto francouzské řádění a plenění způsobilo v obci mnoho škod a zákonitě způsobilo vlnu negativních nálad vůči těmto nezvaným hostům a utlačovatelům.

A téhož dne /tj. 19. listopadu/ byla francouzská vojska ubytována v okolních obcích a tento úděl připadl i Blučině. Ačkoliv již dříve byla Blučina navštívena francouzskými prapory, nepříhodilo se nic zvláštního, poněvadž vojsku velel hodný generál, který byl ubytován na faře, jmenoval se Thebolin⁸⁰ a byl zrozen v Berlíně. Tento velitel⁸¹ udržoval v mužstvu přísnou kázeň, a proto si žádný ničeho nedovolil.

Druhé ubytování francouzského vojska přineslo s sebou různé škodlivé následky, ježto domy byly jak jízdou, tak i pěchotou přeplněné. Na faře se ubytovali dva generálové, 22 vyšších důstojníků, 30 obyčejných vojáků a 60 koní. Toto vše musel farář zaopatřiti spíží, kávou, vínem, ovsem a senem. Sám neměl na faře místa a musel, i se svými lidmi, spát ve škole.

V tomto a předcházejícím roce se vína vůbec neurodilo,⁸² pouze několik sousedů mělo něco dvouletého vína. Jakmile se vojáci o něm dověděli, vypáčili ve sklepě dveře, nádoby načali a čeho nevypili a nemohli odnésti, to aspoň vypustili z beček. Ani farář neměl vína, musel tedy pro ony lepší oficíry sháněti po domech. Tito páni za svého ubytování vypili 14⁸³ věder vína.

⁸⁰ Zkomolené jméno Thebolin patří brigádnímu generálovi Paulu Charles François Adrien Henri Dieudonné Thiébaultovi velícímu v době bitvy u Slavkova 2. brigádě (tvořené 14. a 36. řadovým plukem) 1. pěchotní divize IV. armádního sboru maršála Nicolase Jean-de-Dieu Soultu.

SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády.* s. 190.

⁸¹ Generál Paul Thiébault byl v bitvě těžce raněn kartáčovou střelou do hrudníku. Jeho léčení v Brně je zajímavým stylem popisováno v díle: Francouzi v Brně v roce 1805 aneb Moje utrpení v Trasslerově domě v Brně za přítomnosti Francouzů od 15. listopadu 1805 do 10. ledna 1806 od Kajetána Unterweegera. Toto dílo je velmi zajímavý pramen ke studiu situace panující v Brně během okupace francouzskými vojsky.

⁸² Nejednalo se ovšem jen o úrodu vína. Rok 1804 byl rokem velké neúrody a z tohoto důvodu se na počátku roku 1805 objevila velká drahota. Úroda roku 1805 nebyla o nic lepší než v předešlém roce.

UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem.* 1984, s. 20.

⁸³ Objem vědra byl 12, 3 litru. Důstojníci ubytovaní na faře vypili tedy úctyhodných 172 litrů vína!

Dne 3. prosince byla Blučina vypleněna, avšak tímto pleněním nepovstala žádná citelnější škoda, poněvadž, co bylo lepšího, už si lidé dávno zakopali. Také fara byla vypleněna.

V tehdejších letech bylo u Blučiny mnoho vinohradů, v nichž se Francouzové rozložili a v noci spálili všechny kozlíky s koly zde složené, aby ohněm mátlí Rakušany a Rusy. Obyvatelstvu byly pobrány veškeré zásoby obilí, vína a jiných věcí, jakož i dobytek. Francouzové si rovněž přivlastnili 55 koní a farářovi vzali 8letou kobyly 15 pěstí vysokou; za pobytu porazili 66 krav.

Blučina utrpěla pobytem Francouzů mnoho škody, ale ještě více Měnín. Zde byla bída o dříví, a proto Francouzové popálili veškerá vrata od stodol a všechny ploty; farářovi shořelo 5 kop žita a přes 5 kop pšenice, zkrmlili více než 6 kop ječmene a ovsu a kromě toho všechny koně stáli po kolena v obilí, ježto nebylo ještě vymláceno.⁸⁴

Rajhrad

Kronikářský záznam z pamětní knihy městečka Rajhradu si všímá již prvotního postupu ruské Podolské armády na jejím tažení směrem k Braunau. Mnohem více prostoru místní kronikář věnoval ústupu spojené rusko – rakouského armády směrem k Olomouci a z tohoto plynoucí okupace jižní Moravy francouzským vojskem. Městečko Rajhrad bylo po bitvě pro Francouze důležité především kvůli zdejšímu klášteru, ve kterém byl zřízen francouzskou zdravotní službou vojenský špitál.

V tomto roku mnoho lidu Moškovanskýho tudy okolo Brna na Francouza maširovalo. Až koncem toho roku dne 17. a 18. listopadu to všecko Moškovanský vojsko s něco malým počtem našeho císařského vojska tady, okolo kláštera, silnicí k Brnu retrizírovalo. A tak ten poslední den ruský oberst ten u kláštera dřevěný most zapálit a pak rozházetí rozkázal, který ale zase ještě tu noc postaven a spraven býti musel. Dne 19^{ho} listopadu již Francauzu okolo hodiny 3tí u poledne mnoho k Brnu /postupovalo/, též sem do našeho kláštera několik přijelo a hned mnoho vína, masa a chleba žádali, aby se jim přichystalo. Však se tady dlouho nezdrželi, nýbrž hned zase k městu Brnu pospíchali, a tak hned od toho dne již po všech místech mnoho Francauzů se nacházelo a jim víno a jiných dobrých věcí v hojnosti se dávat musilo. Koně, kteří se jim líbili, sami brali, tak že po odchodu jich málo tady zůstalo. Též takového

⁸⁴ MELICHÁREK, Alfons. *Dějiny městečka Blučiny*. Kroměříž: J. Slovák, 1929, s. 261-3., dále kronika obce Blučina, SOkA Brno – venkov, Rajhrad.

rabování⁸⁵ bylo, že žádné místo v domech nebylo, které by Francauzi nepřehledali. Peníze na obou žádali⁸⁶ a obyvatele z domů nových přinuceno bylo. A to trvalo až do dne tej patálie, která od Slavkova až sem k Sokolnicím roztažena byla.

Dne 2^{ho} Decembris toho roku držena byla /bitva/. To střelení bylo přehrozné z obou stran. Od rána od 6ti hodin se začala a trvala až do večera zase do 6ti hodin. A tak z obou stran mnoho lidu jak francouzskýho, tak ruskýho padlo. Však ale Francauzi přece plac obdrželi a opanovali. Jejich velikou ztrátou lidu nato bylo přehrozno připadlo, když ty zplezýrovaný sem do špitálu do kláštera vozívali a nosili. Ten špitál žítí trval až do posledního února 1806 a odtud se potom dále odváželi věci. Tím časem, když špitál trval, museli všichni obyvatelé rajhradského panství krávy a ovce a jinou drůbež sem pro ně dodávat. Též na penězích za cukr a jiné věci škodu, kterou sobě obec městečko Rajhrad počítá dle všeckých od Francauzů věcných škod vynášejí přes 3 500 zlatých udaných písemně poznamenaných. Bůh nás chraň budoucně od takových příhod.⁸⁷

Škodu napáchanou v obci pomohl svým chováním navýšit i místní obyvatel Antonín Pruska, místní obyvatel z městečka Rajhradu. Zřejmě v domnění konce starých pořádků v důsledku příchodu francouzských vojáků se odhodlal k pomoci novým „pánům“ a vodil zde ukvartýrované francouzské vojáky na rekvizice v městečku Rajhradu a v okolí.⁸⁸

Měnin

Měninický farní protokol je zajímavý hlavně kvůli popisu chování rakouského vojska. Toto vojsko tudy ustupovalo směrem na Olomouc ve snaze odpoutat se od pronásledujících Francouzů, s cílem spojit se s postupující Volyňskou armádou generála Buxhöwdena. V obci napáchal tento oddíl značné škody ještě před příchodem nepřátelských vojsk. S obyvateli Měnina neměli slitování ani příchozí Francouzi. Fakt, že byli místní z Měnina okradeni již při prvním kontaktu francouzskými vojáky, dozajista zvedl vlnu nevole mezi místními obyvateli. Pozdější škody napáchané v obci tento jejich obraz jen utvrdily. Nejzajímavějším prvkem tohoto pamětního zápisu je ovšem popis chování a panujících nálad mezi obyvateli obce v době bitevního střetu.

⁸⁵ Při této činnosti v obci zdatně francouzským vojákům pomáhal místní obyvatel Antonín Pruska.

⁸⁶ Na místním klášteře a městečku Rajhrad.

⁸⁷ SOKA Brno - venkov, Obecní kronika Rajhradu.

⁸⁸ VAŇÁČEK, *Francouzové a Morava*. 1965, s. 35.

Ze všech obcí na panství zakusil Měnín nejvíce útrap válečných. Před postupující armádou francouzskou couvali zbytky poraženého vojska rakouského přes Měnín. Přišli sem 17. listopadu a položily se táborem. Protože byla zima, spálili už tato vojska všechny ploty a také četná vrata. Na 300 táborových ohňů na náměstí a kolem domů rozdělaných proměnilo temnou noc na jasný den.

Komandující generál Kienmayer⁸⁹ bydlel ve dvoře u správce Liebera. Dne 19. listopadu odtáhlo císařské vojsko k Jiříkovicím. Jen 40 husarů⁹⁰ zůstalo na předních strážích, však o 3. hodině odpolední Měnín opustili, spatřivše blížiti se od Němčic modré kolony Francouzů.

Ve své nezkušenosti chtěla obec nepřítele získati skvělým přivítáním, a proto vyšla vstříc Francouzům ve slavném průvodu za hlaholu bubnů s korouhvemi a duchovním správcem v čele. Francouzové, pod generálem Vandammem, přicházejíce za veselého zpěvu přijali obec surově a tvrdě. Brali lidem i duchovnímu správci obuv z nohou, ztýrali ty, kteří se na odpor stavěli.

Tento sbor prošel skrz Měnín a zastavil se na hranicích Telnických, odtud se vojáci vraceli, a všechno co našli, uloupili. Následujícího dne odtáhli ku Slavkovu. Jeden pěší pluk, jenž se byl 29. listopadu vrátil, po nočním alarmu rychle odtáhl – blížili se Rusové.

Dne 30. listopadu přišli do Měnína rakouští dragouni⁹¹ a ruští kozáci a srazili se u žatčanského rybníka s Francouzi. Dne 1. prosince nebylo v Měnině žádného vojska a zase jednou po dlouhé době konala se v chrámu Páně bohoslužba.

Dne 2. prosince 1805 ráno o 5. hodině začala přestřelka předních stráží. Nejdříve na polích mezi Telnicí a Oujezdem, jež byla počátkem oné slavné bitvy slavkovské. Brzy nato počala hřímati děla, a sice po první dělové ráně, která byla vypálena nedaleko kaple sv. Antonína u Oujezda.

⁸⁹ Michael von Kienmayer stál v čele rakouského generálního štábu, u Slavkova byl de facto náčelník generálního štábu celé spojenecké armády. Spolupodílel se rovněž na vypracování plánu bitvy u Slavkova. HOLLINS, David. *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek*. Praha, 2007, s. 20.

⁹⁰ Buď husaři z husarského pluku č. 11 Szekelského, nebo z husarského pluku č. 4 Hessen-Homburg. Jde o jedině 2 rakouské husarské pluky, které se této bitvy účastnily.

⁹¹ Dragouni z dragounského pluku č. 1 Erzherzog Johann. Byl to jediný rakouský dragounský pluk účastnící se bitvy u Slavkova.

UHLÍŘ, Lubomír – TUPÝ Ondřej – SÁČEK Karel. *Dodatky ke studii Rakouská armáda v roce 1805*. In: Jakub SAMEK. *Bitva u Slavkova a válka roku 1805: sborník dokumentů a studií k 200. výročí*. Třebíč, 2005, s. 549.

Staříčský duchovní správce svolal všechny občany do kostela k modlitbě za zdar našich zbraní. Třesoucí se stařec složil mši svatou – poslední svého života. Za hrozná dělostřelba na blízkém bojišti a ku konci byl v kostele ministrantem sám. Ctihodný kněz tento František Vysloužil, rodem z Bedihoště u Prostějova zemřel následkem surového týrání od francouzských vojáků dne 26. ledna 1806.

Většina osadníků Měniných byla na kostelní věži, odkud v němém úžasu pozorovali, pokud kouř dovoloval, sbory s křikem válečným proti sobě postupující za ohlušující střelby puškové a dělové.

Na to ale kolem 4. hodiny z poledne přemohli Francouzi jak Rusy, tak naše vojsko. Mnoho Rusů, asi 200 mužů, do Žatčanského rybníka zahnali, kterážto patálie nejen snad v řečených místech byla, ale v jednom polomu od Újezda až po Vyškov roztažena, ostatně až k Měninu Rusy a naše vojsko hnali a zde byl konec patálie o půl páté hodině.

Po bojích o Telnici prchali Rusové úvozem a vinohrady k Měninu. Všechna jízda, dělostřelectvo a myslivci prchali porůznu ve smíšených zástupech křičíce: Zachraňte se!

Obyvatelé Měninští se přidávali k těm utíkajícím vojákům, po nichž Francouzové ze svých děl stříleli. Lid z Měnina všechen strachem pryč utekl a všechno v domě zanechal. Na to zas francouzské vojsko v řečeném lágru a v plném městečku ležet zůstalo až do 4. decembra a teprve dobře hospodařili. Zabili lidem v Měnině 90 krav, 200 kusů prasat, 1 200 kusů drůbeže. Sedlákům vzali 36 koní, kostel vyrabovali.⁹²

Písemně zaznamenaný incident krádeže ošacení a obuvi v Měnině není ojedinělý a je písemně zaznamenaný také v dalších obcích.⁹³ Na obraze *Bivouac de Napoléon Ier à la veille de la bataille d'Austerlitz* od barona Louise-Françoise Lejeuna, v té době v hodnosti kapitána a přímého účastníka bitvy, je zachycen zajímavý výjev znázorňující moravské obyvatele. Jde o skupinu osob oděnou do teplých zimních kožíšků, beranice uctivě mačkající v dlaních, bosky přešlapující před císařem Napoleonem. Toto zobrazení bosých sedláků jistě není výmyslem barona Lejeuna, ale jistě vychází z jeho osobní skutečnosti a potvrzuje nám výše v kronikářském záznamu zapsanou zkušenost s přichozími francouzskými vojáky. V příloze přikládám výřez tohoto obrazu

⁹²Farní kronika Měninská, Archiv Biskupství brněnského Rajhrad.

⁹³ Za další obce kde se vojáci takto chovali lze uvést Velké Němčice nebo Ždánice.

HÁJEK, Vladimír, CHRISTOVÁ, Anna, UHROVÁ, Olga. *Psal se rok 1805*. Ivančice, 1968, s. 26.

Žatčany

V kronice obce Žatčany se dozvídáme o podobných událostech, jaké se udály v nedalekém Měnině. Dozvídáme se o rabování vojsk při jejich příchodu, nezvykle vysokých požadavcích na stravu a o oblíbě ryb z místního rybníka mezi francouzskými vojáky. Zajímavě je v tomto záznamu také popisován bitevní střet a následný zmatek mezi místním obyvatelstvem, které strhnul ústup spojeneckého vojska k zběsilému úprku z obce.

Roku 1805 vypukla válka mezi Francií a Rakouskem. Tato kniha není určena k tomu, aby se příčinami politických spojenců, při těchto tak důležitých taženích zabývala, ani aby rozličné vojenské operace tehdá svedené velké bitvy u Slavkova a jiných bojů rozebírala ...

Než jak nepřátelé na panské pole u Telnických hranic přišli, zastavili najednou, pušky dali do pyramid a valili se v zástupech do Telnice, Měnina, Žatčan a Třebomyslic. Vrazili zde do domů a loupili, co jim pod ruku přišlo: potraviny, šatstvo, ba i nábytek jako stoly, židle, postele a podobné bylo bráno a na udržování ohňů použito. Tyto násilnosti trvaly celou noc. Nebylo než viděti přicházející a odcházející nepřátele s kořistí.

Dne 24 t. m. vrátil se celý pluk Francouzů od Slavkova do Žatčan a zůstal tu až do 29. t. m. Co ubozí obyvatelé za těch 5 dní přetrpět museli, není možno vypsati. Sami všech životních prostředků zbaveni jsouce, měli přece zástupy tu potravinami, pící a vším, nač pomysleli opatřovati, jinak ustavičně vyhrožováno smrtí a vypálením. Velkým štěstím ještě bylo, že rybník zdejší, který svou hojností ryb proslul, zásoboval nepřitele. Den co den bylo několik krav poraženo a již na rozpacích, kde pro budoucí den krávy a potraviny opatřit.

Dne 2. prosince v 5 hodin ráno vyděla nás silná šarvátka předních stráží na polích mezi Telnicí a Újezdem, kterou jsme z věže pozorovali. Rány padaly stále hustěji, a když se rozednilo, zahučela na újezdském kopci u kapličky sv. Antonína rána dělová, po ní druhá, třetí, na to spustila tak hustá palba ručnic, že nebylo ránu jednu od druhé rozeznati, jen rány dělové houkaly v krátkých přestávkách, země se otrásala a věž zdála se s námi pohybovati. Všichni jsme zbledli pohlížejíce na sebe mlčky, hrůzou nemohl nikdo promluviti. Konečně když bílý den nastal, bylo možno pozorovati mnohé řady proti sobě ženoucí na polích mezi Telnicí a Újezdem, až konečně dým a prach celé hrůzné divadlo zastřel a jen hřímání děl, rachot pušek a válečný ryk bojujících bylo slyšeti. Pětkráte pronikli Rusové až k Telnici a pětkráte byli k Újezdu zpět zatlačeni. V Telnici zatarasili se Francouzové vozy, bylo bojováno v domech, stodolách a sklepích. K 9. hodině přijelo několik pluků francouzské jízdy od Rajhra-

du a seřadilo se na polích za telnickým mlýnem, ale několika ranami ruských děl bylo donuceno své postavení opustiti. Před polednem potulovali se jednotliví ranění bez ručnic a bez klobouků kol Žatčan a Třebomyslic, hledající úkrytu před projíždějícími hlídkami. Viděli jsme, jak mnozí Francouzové od ruských kozáků zajati byli. Až potud byly Žatčany a Měnín od víru bitevního ušetřeny a my mohli jsme býti pouhými diváky. Ale po 2. hodině odpolední počali Rusové své postavení na návrší Prateckém opouštěti a ustupovati, zanechavše v Žatčanském rybníku jen slabě zamrzlém na 200 děl, mnoho vozů se zavazadly a střelivem vřezeti, dali se směrem k Měnínu a Otnicím. Rázem byl Vinohrádek a cesta pod ním prchajícími Rusy pokryt. Strach podivný zmocnil se všech. „Zachraňte se!“ znělo odevšad. Sběhli jsme z věže; ženy chápaly dítky své, muži uchopili starce a stařeny a vše se dalo na útěk! Již za Půllány předběhli nás Rusové prchající jak jízdní tak i pěší, vše ve zmatku promícháno. Mezi ně vmísili jsme se i my a prchali s nimi. Koule děl Francouzů, jež ze Staré Hory na nás pálili, fičely nám nad hlavami, až se nám vlasy ježily a hrůzou pot na čele vystupoval. Mnozí Měnínští utekli do Opatovic, jiní do Blučiny; mezi těmi byl i tamější farář, správce a učitel. Měnín zůstal za paměti lidské snad poprvé liduprázdný.

Dne 4. t. m. opustili nepřátelé Měnín a Žatčany a zaplašení jeho obyvatelé vplížili se bázlivě ku svým příbytkům. První, co jsme spatřili, byly naše rozbořené příbytky plné ztuhlých mrtvol, bídných, vychrtlých postav, z nichž některé vyčnívající vnitřnosti si zatlačující a chroptíce zmíraly, jiné o hlt vody prosily, chtěje uhasit žízeň, která je více než děsné rány páli-la a jimž ani té podati nebylo možno.

Slzice pozdravovali se obyvatelé, když večer opět se sešli a vypravovali si navzájem úzkosti a nebezpečí, které zažili.⁹⁴

Stejně jako ve většině jihomoravských obcí, ani Žatčanům se nevyhnul typický osud obcí, v nichž se položila táborem francouzská vojska. Obec byla vyrabována a co víc, po bitevním střetu plná mrtvých vojáků. Materiální ztráty obyvatel a všudypřítomná smrt jistě zvedly vlnu nevole vůči francouzským vojákům jako pachatelům tohoto hrůzného obrazu, který se rozprostíral po celém slavkovském bojišti.

⁹⁴ Kronika obce Žatčany, SOkA Brno – venkov.

Telnice

V této kronice se dozvídáme o situaci panující v pro bitevní střet klíčové vesnici Telnice během její francouzské okupace. Chování vojáků před bitvou je popisováno jako klidné a ubytované jednotky se tu dle všeho chovaly příkladně. Naopak situace místních obyvatel po, pro Francouze vítězné, bitvě byla jiná oproti předchozímu ubytování vojáků a škody ve vesnici napáchané již zákonitě musely zvednout míru nevole vůči příchozím okupantům. Chování Francouzů v obci Telnice se tedy nikterak nelišilo od situace v jiných místech na jihu Moravy. Opět záleželo na veliteli jednotky, zda si mezi muži sjednal pořádek, nebo zda docházelo k výtržnostem a z tohoto faktu plynoucích důsledků. Obec Telnice zažila oba tyto póly chování francouzských vojáků a z tohoto plynoucích veřejných nálad mezi obyvateli.

Nejdřív přišla na výšiny u Měnina směrem k Telnici jedna kolona v počtu 700 mužů pod velením francouzského generála markýze la Vasseura⁹⁵, jejíž přední hlídky celou noc znepokojovaly faráře a celou obec, načež příští den zrekvírovali chléb, maso a všechny potraviny a potom pokračovaly směrem na Slavkov. Od toho dne procházely Telnici nepřetržitě mnohé francouzské jednotky, které přicházely od Rajhradu, Měnina, Židlochovic a okolních oblastí. Tehdy se po osm dní ubytovávalo až 2 000, mezi nimi se nacházel i 55. granátnický pluk⁹⁶ pod velením generála Varré⁹⁷. Ti se chovali klidně, jen museli býti opatřeni všemi potravinami. Průchody a ubytování trvaly až 30. listopadu toho roku. Jakmile však ve čtvrtek začalo se mluvit o následující bitvě,jevila vojska velký nepokoj, muselo se stále pro ně vařit a vše potřebné obstarávat. Také francouzský císař Napoleon Buonaparte odpočíval dvě hodiny na faře ve slámě, načež všechno od čtvrtka do neděle až na přední hlídky osvobozeno od vojska. V neděli ve 4 hodiny odpoledne dorazil za velkého křiku a hlomozu císařský rakouský rytmistr hrabě Lažanský v doprovodu ruského oddílu s císařskými Szekelskými husary⁹⁸ a ruským císařským rytmistrem hrabětem Gallizinem do Telnice. Zahnali odtud francouzské přední hlídky k Brnu, také zabili několik sapérů.

⁹⁵ Brigádní generál Victor Levasseur, velitel 2. brigády 3. pěchotní divize IV. armádního sboru maršála Soula. Šlo buď o vojáky 18. nebo 75. pluku řadové pěchoty.

SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády*. 2004, s. 196.

⁹⁶ Zde jde o chybu kronikáře. Ve francouzské armádě, s výjimkou císařské gardy, v roce 1805 neexistovaly samostatné granátnické pluky. Každý pluk řadové pěchoty byl tabulkově složen z devíti rot. Jedné voltížerské roty, sedmi fyzilírských rot, a jedné granátnické (liché) roty. Místní kronikář hovoří o 55. řadovém pluku z 3. brigády 1. pěchotní divize IV. armádního sboru maršála Soula.

SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády*. 2004, s. 190.

⁹⁷ Správně brigádní generál Louis-Prix Varé. Tamtéž, s. 190.

⁹⁸ Národní hraničářský husarský pluk č. 11 Szekelský pod velením Gabriela Geringera von Oedenburg byl součástí předvoje 1. kolony.

UHLÍŘ – TUPÝ – SÁČEK, *Dodatky ke studii Rakouská armáda*. 2005, s. 549.

V samé vesnici ležely mrtvoly zabitých Rusů a Francouzů a obyvatelé je pohřbívali. Na farním poli Odměrky jsou šachty, z nichž jedna je naplněna 60 těly, druhá 50 a třetí asi 30 Rusy i Francouzi dohromady. Když po bitvě vtrhli Francouzové do Telnice, všude hrozně drancujíce. Na faře vzali 2 koně, 4 krávy, jalovičku, 16 kusů černého dobytka, všecku drůbež, ze sklepa 44 věder vína, 200 měřic ovsa a sena, všecky potraviny, oděv a všecko prádlo. Farář nebylo leda kabát, košile a pár bot. Pro velké množství ubytovaných a pro surové chování generála Vandamma, musel farář faru opustit a odejít do kostela, kdež na kazatelně hladový spal.

Nemoha dále své útrapy snášeti, odešel k sedláku Karlu Schusterovi č. 40 a to ku svému velikému štěstí. Neboť ještě téže noci vrazili Francouzové do kostela vypáčivše dveře, vyloupili jej. Kromě toho pozbyl farář hospodářské náčiní. Ztráta toho byla proň nejcitelnější, ježto přišel na faru teprve 10. března 1805 a tím do velkých dluhů upadl.

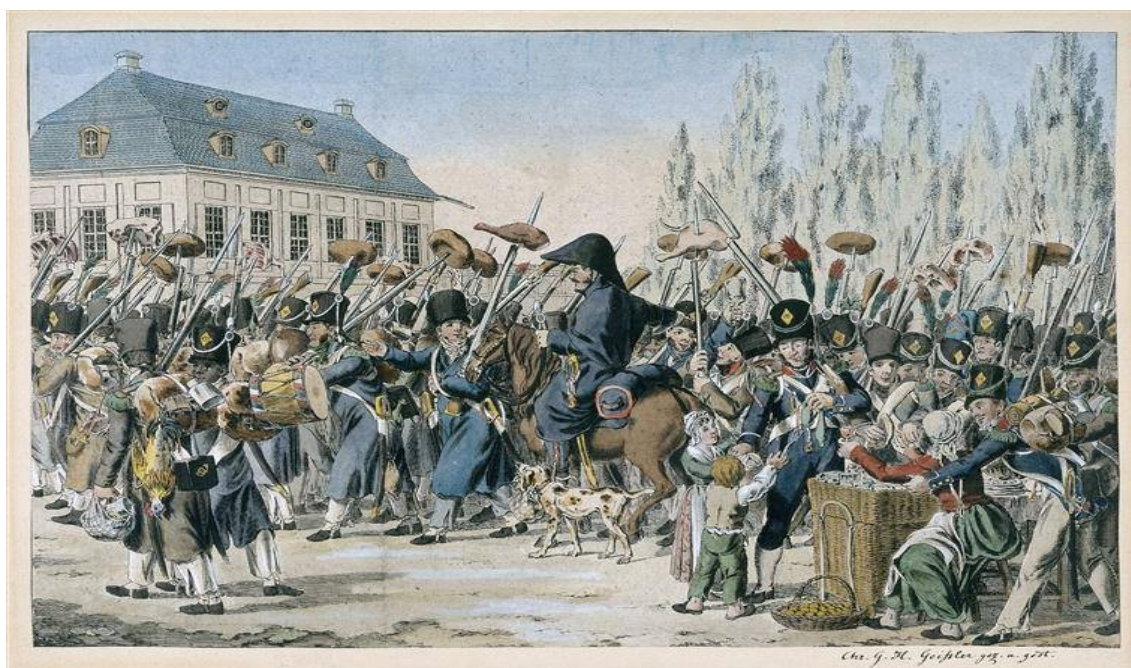
Následkem velmi prudké střelby byla netoliko všechna okna v kostele rozbita, nýbrž na klenbě ukázaly se také trhliny velké. Kostel byl silnými svory stažen a opraven nákladem dobročinné vrchnosti, hraběte Františka Dietrichsteina.⁹⁹

⁹⁹ Farní kronika Telnice – Zámek Slavkov – Austerlitz.

Křenovice

Křenovický pamětní zápis ve školní kronice opět popisuje typické chování francouzských okupantů na Moravě během roku 1805. Nasytit se, obohatit se a při svém odchodu nezanechat nic, co by mohlo nově příchozímu nepříteli posloužit, nebo čím by se mohl nasytit. Zajímavým prvkem v tomto zápisu zmínka o povinnosti obyvatel obývajících bojiště uklidit po bitvě tento prostor a postarat se o pochování padlých vojáků obou válčících stran.

Před bitvou francouzskou byli Francouzi v obci skoro 14 dní. Kdeco pobrali, všechno pojedli. V celé vsi nezůstalo ani jedné krávy, ani jednoho prasete ani z drůbeže nic. V panském dvoře udržovali 72 kusů hovězího dobytka. Ten sebou vzali, když odcházeli. V domě Ondřeje Spáčila č. 65, jenž stojí u řeky, si zřídili lázeň. Odtud pak vybíhali nazi k řece, tam se omyli ve studené vodě a zase běželi k domu. Když se chystali k odchodu, prohledávali domy, a kde měly hospodyně zaděláno na chléb, tam jim zamíchali do kvásku peří, aby Rusové, kteří se již blížili ke Křenovicím od Slavkova, nenašli tu nic k jídlu.

Dobové vyobrazení znázorňující francouzské vojáky lehké pěchoty opouštějící vydrancovanou obec se svou kořistí drze nabodnutou na bajonetech svých pušek.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Obrázek získán z:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=450871361911324&set=a.106905712974559.1073741827.100009653914641&type=3&theater>.

Rusové sem přišli krátce před 1. prosincem 1805. Měli takový hlad, že na dvorech sbírali odhozené košťály zelné a jedli je. Ve vsi nezůstali, odtáhli na „Padělky“ pod vinohrady a tam si zřídili tábor. Brzy však odešli k Praci a na „Padělkách“ nechali jen hromady kožených kabel, prý aby jim nepřekážely, až poženou Francouze od Prace.

Toho dne bylo obyvatelstvu doporučeno vesnici opustit. Všichni utíkali do Vážan a ke Koberčicím. Jediný Jakub Fuksa z č. 51 se schoval ve sklepě a zůstal tam přes bitvu. Když střelba nad Křenovicemi utichla, vylezl ze skryše a viděl, jak Rusové utíkali ke Slavkovu a k Vážanům, 'až ploty praštěly'. Dědinou nemohli, byla povozy úplně zatarasená. V tom kvapném útěku neměli již Rusové času, aby si vzali odložené kabely na 'Padělkách'. Obyvatelé si je pak rozebrali."

Po bitvě musilo obyvatelstvo shledávat v polích mrtvé a raněné. Mrtvé pohřbili i jednotlivě v polích, kde jich bylo více, snesli je do společného hrobu u cesty do Prace. Raněné Francouze uložili v křenovickém kostele a ve škole. Tam spálili všechny písemnosti a z kostela odcizili bohoslužebná roucha a svícny.¹⁰¹

Kučerov

Farní kronika z Kučerova nás velmi detailně zpravuje o situaci panující v této, ve východní části slavkovského bojiště ležící vesnici. Popisuje se tu jak drancování obce francouzskými vojáky v době jejího prvního obsazení, tak také dojmy místního faráře z chování ruských vojáků, které popisuje jako doslova jako „sotva více než dobytek“.

Ke mně a do osad k mé farnosti patřící přijeli Francouzi 22. listopadu, a sice jízdní myslivci,¹⁰² mužové veskrze suroví, divocí a nezkrocení, kteří k loupežení a drancování v případě potřeby, nebo odporu i k vraždění ochotní, jakož způsobili byli. První jejich vpád byl nejstrašnější. Mně, jenž jsem tyto nevídané hosty ani nepřivítal, avšak jim také odpor nekladl, uloupili méně než za půl hodiny 100 centů¹⁰³ sena, tedy zásobu píce, jež mi na celý rok

¹⁰¹ Křenovice a bitva u Slavkova. *Křenovice u Slavkova* [online]. Křenovice, 2017 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://www.obec-krenovice.cz/obec/krenovice-a-bitva-u-slavkova>.

¹⁰² Pravděpodobně šlo jízdní myslivce z 13. pluku jízdních myslivců, který byl v té době ukvartýrován ve Vyškově.

SAMEK, 2004, *Složení a dislokace Francouzské armády*. s. 199.

¹⁰³ Pokud budeme brát vídeňský cent jako míru, potom se jednalo o 5 600 kg sena.

měla vystačit, ovsu pak 152 mír.¹⁰⁴ Seno i oves odvěkli do sousedních vesnic. Také mé 4 koně hledali, přičemž celý můj dům 7krát obrátili na ruby, ba i na hůrách hledali, a jistě by je bez milosti odvedli, kdyby je bývali našli. Měl jsem však koně a jiné věci ukryty v Uhrách u Trenčína.

A jakým drancováním a zuřením trpěl jsem, Ach! Po celé tři dny, přičemž mi z komory a z šatny vše, co se jim hodilo a odnésti dalo, odnášeli a z mého skvělého sklepa víno po vědrech¹⁰⁵ vynášeli, ba i rozlévali a do okolních vsí posílali. Čtvrtého dne mých útrap, přijel ke mně na byt generál Sebastiani,¹⁰⁶ který, nehledě na stravu a nápojem jimiž jsem jemu a jeho 12 důstojníkům dle šarže dávati musel, učinil drancování konec. Byl u mě až do 28. listopadu, kdy, poněvadž se Rusové blížili, tak rychle ujel, aniž by „s Pánem Bohem“ učinil. Sebastiani – muž asi 30 letý, vlídný, mírumilovný a moudrý, v konání svých povinností velmi opatrný, vynikal uhlazenými mravy. Za svého pobytu u mne odvrátil svou ochranou a vážností několik nájezdů, vymáhávání a rekvizicí a dále dokonce i válečnou daň, čímž mne, moje přifařené obce i bohdalické panství ušetřil škody nejméně 5 tisíc zlatých. Nevíme ovšem, kolik by nám byl uložil výpalného, pokud by nebyl musel tak nenadále ujet.

Prchající Francouzi byli od našich husarů pluku prince¹⁰⁷ Hessen – Honburského¹⁰⁸ pronásledováni. Za nimi proudili ze všech stran postupující Rusové, s naším vojskem pevně spojení. Rusové tito přicházeli společně s našimi od Drysic, Vyškova a Lulče. Táhli od půl 9 do 9 hodin večer celým okolím jako dlouhý řetěz. Utábořili se od Lysovic až k za Hvězdlice, po vsích a polích jako kobylky svými ohni táborovými osení hubící. Zajisté my, touto pohromou postižení, máme právo prohlásit onen strašný den 29. listopad za nejnešťastnější v životě našem.

Ruští vojíni, zrození k tomu, aby veškeré příkoří a bídu snášeli, jsou sotva více než dobytek, neomalení, těžcí, nad všechny pomyslení hltaví a chtiví, takže vše, co nebylo nad zemí, nebo pod ní co nejbezpečněji ukryto vyslídili, ukradli, a kdyby to i sebe těžší bylo, odvěkli. Nebylo žádné jámy, žádné komory, sklepa nebo zámku, který by byl dost hluboký nebo pevný

¹⁰⁴ Oves ze zemědělské plochy o rozloze dnes 29, 2 hektarů!

¹⁰⁵ Jednalo se o objem 12,3 litru.

¹⁰⁶ Brigádní generál Horace-François-Bastien Sébastiani de la Porta z 1. brigády 2. dragounské divize velící 3. a 6. dragounskému pluku.

SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády*. 2004, s. 198.

¹⁰⁷ V té době byl pluk ovšem bez majitele.

¹⁰⁸ Husarský pluk Hessen-Homburg č. 4 pod velením Johanna svobodného pána Mohra byl součástí předvoje 1. spojenecké kolony.

UHLÍŘ – TUPÝ – SÁČEK, *Dotatky ke studii Rakouská armáda*. 2005, s. 549.

aby jich násilím neodkryli nebo vylámali. Cokoli, co se tam našlo, si přivlastnili. Dokonce kolíbkami, peřinkami a dětskými plenami nepohrdli. A to byli naši přátelé a spojenci. Lépe by bylo nazvati je našimi hubiteli. V celém okolí všechny ploty, stodoly, dříví a cokoli ke spálení hodilo, zničila svrchovaná lenost Rusů za jednu noc, ačkoliv ze všech stran obklopeni lesy byli, takže jsme právem za to měli, že ne k zapuzení nepřítele, ale k naší záhubě a k úplnému našemu vyhladovění k nám přivedeni byli.

V prvním patře mého domu jako v hlavním stanu bydlel vrchní ruský generál Neopistus hrabě Buxhowden, muž veskrze domýšlivý a pyšný, ale - nemýlím-li se – rozumu velmi málo bystrého,¹⁰⁹ kterého při stole i mimo něj kníže Dolgorukij a houf jiných, asi 15 důstojníků, neustále doprovázel a bavil.

Francouzi se snažili poznat krajinu pomocí map. Boxhowden ovšem přivezl sebou zavazadla, dokonce i lovecké psy a jiné hrůzy, o kterých ze šetrnosti k uším slušných lidí zde ani zmíniti nemohu. Na jedenácti kočárech a toliko vozech do obvodu mé fary, také jízdních koní pro něho, jeho generály a sluhy jakož i počet jeho nesčetných stráží vzrostl na 139 mužů a 95 koní. Všechny jsem je musel krmit až na kraj možnosti.

Bohu budiž nekonečná chvála, že neráčil dopustit, aby tyto nevýslovné příkoří trvaly déle jednoho dne. A tohoto se dopustili přátelé, pomocníci a spojenci. Co by byli páchali, jestli by přitáhli jako nepřátelé?! Pokud by déle u nás setrvali, jistě by můj již veskrze vyloupený dům naruby převrátili. Druhého dne, 30. listopadu, dalo se veškeré vojsko spojenců na pochod a táhlo na sobě určená místa.

Bitva předávala hřměním děl živý obraz apokalypsy. Po bitvě bylo obyvatelstvo opět vystaveno ještě většímu drancování ze strany vítězů. Francouzi totiž vítězstvím rozohněni a jakoby opilí zapomněli na strach ze smrti a veškerou lidskost nasměřovali veškerou svou snahu k ničení a všemožnému loupežení. Pozdější potomci občanů vyškovských, s velikým žalem budou vám vypravovat, jak obec na zavíření bubnu, dávajícího znamení k plenu, vyloupena byla a do největší chudoby přivedena.¹¹⁰

Celý pamětní zápis je přímo prosycen pocity zdejšího faráře. Je z něj velmi patrné jaký názor měl kučerovský farář, potažmo celá obec, na přítomnost vojsk obou znesvářených stran

¹⁰⁹ Generál Fjodor Neopistus hrabě Buxhowden měl veskrze kladný vztah k alkoholu a pro vojenské řemeslo se proto příliš nehodil.

FISHER, Todd, FREMONT-BAMES, Gregory. *The Napoleonic Wars: The Rise and Fall of an Empire*, s. 52.

¹¹⁰ Farní kronika Kučerov – Archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

v obci a jaká veřejná nálada panovala v důsledku chování znesvářených ukvartýrovaných armád v celém Kučerově.

Vyškov

Osud města Vyškova se rovněž v ničem neliší od údělu ostatních měst a vesnic, ve kterých se francouzská vojska toho roku utábořila. Město Vyškov bylo postiženo nutností splatit výpalné, obyvatelé byli zatíženi rekvizicemi. Z kučerovské farní kroniky se o osudu města Vyškova dozvídáme: „*Pozdější potomci občanů vyškovských, s velikým žalem budu vám vypravovat, jak obec na zavření bubnu, dávajícího znamení k plenu, vyloupena byla a do největší chudoby přivedena*“.¹¹¹ Již tato citace vystihuje stav, v jakém se ocitnulo město Vyškov a jaká veřejná nálada zde musela ke sklonku roku 1805 panovat.

Dne 21. listopadu k 11. hodině před polednem vtrhl do Vyškova oddíl francouzských husarů 9. pluku, a protože Ruská a Rakouská armáda předešlého dne městem táhla, projížděli nepřátelští jezdci ulicemi, slídíce po rakouských a ruských vojácích, kteří snad následkem unavení, nebo ran zůstali ve městě.

Hned po vpádu do města požadoval velitel 5 000 zlatých jako výpalné. Mnohými prosbami děkana Ulricha a poštmistra Steibnera se Francouzský důstojník nechal obměkčit a snížil výpalné na 2 000 zlatých, které v půlhodině složeny býti musely. Po vtrhnutí Frnacouzů muselo býti pro vojáky dáváno býti víno a nápoje.

Po šesté hodině večer vtrhl celý 9. husarský pluk čítající 500 mužů do města. Generál Treillhard, velitel tohoto předvoje bydlel ve vyškovském zámku a pluk byl ve vnitřním městě ubytován. Ihned vypsál kontribuci 12 000 zlatých splatných po půl hodiny. A nyní nastala ve Vyškově bída. Vymáhání vína a potravin ze strany nepřátel generálem počínaje až do posledního vojína nemělo konce a bylo téměř nad síly místního obyvatelstva. Nejvybranější jídla si žádali a dávány jim býti musely. Pro koně zase oves a seno.¹¹²

25. listopadu byla posádka ve městě posílena 10. plukem husarů a jedním plukem jízdních myslivců.¹¹³ Ve městě se tísnily celkem tři jezdecké pluky.¹¹⁴ Všechno toto mužstvo a koně

¹¹¹ VAŇÁČEK, *Francouzové a Morava*. 1965, s. 39 - 40. a farní kronika Kučerov – Archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

¹¹² Protože šlo o jízdní pluky, musela být tato zátěž pro město Vyškov opravdu nesmírně vysoká.

¹¹³ Francouzské jednotky ve Vyškově, tj. 9. a 10. husarský pluk a 13. pluk jízdních myslivců, pocházeli z divize lehkého jezdeckva pod velením brigádního generála Anne-François-Charles Treillarda. SAMEK, *Složení a dislokace Francouzské armády*. 2004, s. 198.

museli býti umístěni ve vnitřním městě, protože Francouzi nechtěli býti ubytováni na předměstí. Každý pochopí, jaké to mělo pro město důsledky. Tři nepřátelské pluky se tísnily ve městě, a muselo se jim dávat vše, co jim napadlo. Kdejaká kapka vína, kdejaké zrno kávy, kdejaký oves a seno, to se vše muselo jim odevzdati. Jelikož se odnikud do města nic dovážeti, nebo doháněti nedalo, padl všechen hovězí dobytek i ovce ve městě. Vše bylo pro nepřátele pobito. Drůbež a vepře sbírali Francouzi po okolí sami a musel se jim vařit a péci.

Toto trvalo až do dne 28. listopadu. Toho dne totiž přitáhla k městu spojená Rusko – Rakouská armáda, Francouze ve městě překvapila a zajavši jim 100 mužů je vyhnala z Vyškova.¹¹⁵

Luleč

Obecní kronika Lulče pouze kuse popisuje francouzské požadavky na peníze, seno a oves, které si vojáci žádali v této vesnici pro zásobení své armády. Ačkoliv lze tyto požadavky považovat za nepodstatné, opak je pravdou. Seno a oves představovaly hlavní krmivo pro zvířectvo v hospodářstvích místních obyvatel a bylo tedy nepostradatelné pro jejich vlastní živobytí. Uzmutí tohoto krmiva místním sedlákům jistě zvedlo vůči těmto nezvaným hostům vlnu nevole.

Roku 1805 část Ruského vojska a Francouzského vojska také již přijelo. Obec musela složit ovsu na hodinu 45 mír. Tak ho dal Franc Sysel ze svého. Obec musila složit panu majoru od vojáků francouzských za půl hodiny 300 zlatých. Tak se vypůjčilo od pátera Roháčka 250 zlatých. Na to bude obec Lulečská povinna z těch peněz každoročně dávat, a to bude patřit farnosti. Při těch marodech pak se mnoho ovsu a mnoho sena to vojsko Francouzské si vzalo od sousedů. Od Pavla Revsu 20 centů, od Martina Hlaváčka 30 centů, od pana Kramáře 6 centů.¹¹⁶

¹¹⁴ 1. brigáda, tj. 9. a 10 pluk husarů, čítal 494 mužů. Kolik mužů měla 2. brigáda (13. pluk jízdních myslivců) není jasné. Tamtéž s. 199.

¹¹⁵ SOkA Vyškov, Farní kronika Vyškov.

¹¹⁶ SOkA Vyškov, Kronika Lulče.

Pustiměř

Obecní kronika z Pustiměře nám zprostředkovává obraz bitvy předávaný mezi obyvateli ústní formou. Popisuje se tu situace obyvatel, kteří byli vystaveni francouzskému plenění a následné vlně nemocí, která tuto obec zachvátila.

Roku 1805 strhla se vojna s Francauzem. Tak sešel se Rus¹¹⁷ s Francúzem u městečka Slavkova. A pak byla taková patália, že není pamětníka, aby taková patália kdy byla. Povídalo se, že Francauzů v té patálii přes 4 000 padlo a Rusů dvakrát tolik. Při té patálii Francauz plac obdržel a tak se pustil až k Olomouci. A ten jeho příjezd sem na nás tak náhle přišel, že se žádný toho nenadál, pročez lid hned nevěděl kde se strážit, nebo svůj nábytek schovat. Jedním slovem měl jeden každý co dělat, aby svůj život zachránil, neb nastalo takové sužování lidu, totiž silné rabování v domech, ba ani žádný nikde na cestě jistý od rabování, anebo aby život svůj neztratil, jistý nebyl.

Lid, kdo mohl, do lesů a pasek utekl, aby život svůj zachránit mohl. Potom ale poněvadž tento válečný lid na nás sem tak náhle a nenadále vtrhl, tak se od strachu a sužování strhly veliké nemoci, že zřídka který dům byl, aby všichni v něm nemocní nebyli. A pak začali lidé tak umírat, že každý den 2 – 3 pohřby byly. A to umírání trvalo přes 4 měsíce.

Potom co Francouz k Olomouci přitáhl, zůstal do pátého dne stát. Pak se vrátil a zůstal po dědinách na kvartýrech ležet až do Třech králů. Francouzi zde byli tři neděle.¹¹⁸

Olšany a Slatinice

V Olšanech u Olomouce, na shromaždišti ruských a rakouských vojsk před finálním tažením ku Slavkovu, zaznamenal kronikář, že osm Rusů pobilo chudého domkaře, který jim nebyl nemohl opatřit to, co si žádali tak, že za 8 dní zemřel. Soustředění vojsk u Olšan čítalo, dle kronikáře, 86 tisíc mužů pěších a 16 tisíc jezdců. Je jistě zajímavé, že pro tak velikou armádu nebylo připraveno zásobování. Moravské zásoby, dle kronikáře z Olšan, byly vyprázdněny.

¹¹⁷ Je zajímavé, že se tehdejší Pustiměřský kronikář ve svém díle nezminil o účasti rakouské armády v bitvě. Zda o jejím působení v bitvě nevěděl, nebo ho k vynechání zmínky o domácím vojsku vedly jiné pohnutky, můžeme pouze spekulovat.

¹¹⁸ SOKA Vyškov, Kronika Pustiměře.

Ve Slatinicích denně na 60 až 80 kozáků rekvírovalo obilí, slámu, dobytek, násilně vnikali do stodol a odnášeli si, co se dalo. Ruské vojsko způsobilo velkou pohromu a mnoho škod v obcích okolo Olomouce, nejvíce však v Lutíně a Třebčíně. Tyto dvě vesnice byly v důsledku rekvizic úplně vypleněny a vyrabovány. Rusové brali koně, krávy, vepře, kozy, ovce ba i kuchyňské nářadí. Podél silnice z Lutína k Olšanům bylo následně mnoho tohoto zrekvírovaného materiálu prachsprostě pohozeno. Farář slatinický, aby se uchránil od plenění, nechal zabít krávu a poté vydával plenícím kozákům kus po kuse a k tomu jim vydával chléb, oves a slámu.

Po porážce rusko – rakouského vojska u Slavkova již 4. prosince okolo půl páté hodiny odpoledne se objevili ve Slatinicích dva francouzští jízdní myslivci a přepadli místní faru a vyhrožovali faráři smrtí. Požadovali zlaté a stříbrné mince a kapesní hodinky. Farář jim vydal 105 zlatých v bankocetlích, s nimiž ovšem nebyli spokojeni, pobodali faráře šavlemi, ukradli mu 400 zlatých a se svým lupem tryskem zmizeli. Místní obyvatelé, ač vybízení farskými lidmi, pro faráře nic neučinili. Tento skutek jim poté farář do smrti neodpustil. Proč měli pomáhat? Věřili, že Francouzové jim měli přinést svobodu, rovnost a osvobození od robot, desátků a daní. Brzy ale i oni pochopili, že opak je pravdou. Počínali si tak krutě, že po jejich dvoudenním pobytu mnoho Slatinických sedláků pustilo svoje statky a uteklo.

Dne 6. prosince v poledne přišlo do Slatinické fary 14 francouzských střelců - ubytovatelů. Bez dlouhého otálení pojedli celý oběd připravený pro faráře a jeho čeledě. Zavřeli se na faře a počali s rabováním. Vynutili si klíče od vinného sklepa a odnášeli víno ve velkých nádobách dle libosti do místního hostince. Když nemohli všechno víno vypít, zavolali i místní sedláky. Příští den o 4. hodině odpolední vtrhla do vesnice za střelby z pistolí francouzská kolona o 186 mužích. Na faře se ubytoval jejich velitel Dastor a 5 jezdců. Tito upustili od rabování, chovali se kupodivu zdvořile a přátelsky. Slatinický farář odhaduje škodu za válečné období na 2 000 zlatých.¹¹⁹

¹¹⁹ JANOUŠEK, Vojtěch. Ubytování vojska a útrapy Slatinic a okolí v 19. století. *Časopis vlasteneckého spolku musejního*. 1928, s. 117 - 123.

Nálady obyvatelstva v dobových kronikách

Záznamy o pobytu vojsk a válečných událostech, které se udály na jižní Moravě koncem roku 1805 a na počátku roku 1806 a bezprostředně se dotkly života místních obyvatel, byly povětšinou psány osobami, které neměly ponětí o složitosti mezinárodně politické situace a ani nemohli toto téma ve svých zápiscích obsáhnout. Tyto kronikářské záznamy nemají v žádném případě snahu popisovat zájmy válčících velmocí, nebo složitosti jejich diplomatické politiky. Tyto záznamy představují především bezprostřední svědectví o pobytu vojsk a těžkostech, které z tohoto faktu plynuly pro místní obyvatele, kteří měli tu smůlu, že právě v okolí jejich obcí se rozhodovalo o výsledku války III. protifrancouzské koalice. Popisují odvrácenou stranu války – hlad, bídu, drancování domů a obcí jak nepřátelskými tak spojeneckými vojsky, nemoci a hrůzy, jichž byli obyvatelé svědky po skončení bitvy na bojišti.

Pokud si tedy shrneme, jaké nálady v obyvatelstvu vzbuzovali vojáci jednotlivých armád, zjišťujeme následující fakta.

Francouzská armáda přišla na jižní Moravu roku 1805 jako nepřátelské vojsko na území znepřáteleného státu, a proto se podle tohoto francouzští vojáci na našem území v souladu s tímto stavem věci chovali. Pokud k tomu měli možnost, jejich jediným zájmem v obsazených obcích bylo svoje nasycení, víno a popřípadě kořistění. Při svých loupeživých vpádech neváhali vztáhnout ruku na církevní osoby a církevní majetek. Ve většině zkoumaných obcí došlo k větším či menším incidentům s těmito vojáky. Toto chování zákonitě muselo vyvolávat mezi obyvateli obcí vlnu nevole a způsobit negativní vnímání francouzských vojáků.

Přítomnost ruské armády na jižní Moravě je vnímána velmi rozpačitě. Farář v Přímětích choval k ruským vojákům sympatie. Naopak vnímání ruských vojáků v ostatních obcích na příkladu Rajhradu, Křenovic je spíše negativní. Vojáci se v těchto obcích dopustili škod, ale nevztáhli ruku na místní obyvatele. V jiných zkoumaných obcích – Slatinicích, Olšanech a Kučerově jsou ruští vojáci vnímání velmi negativně. Jsou popisováni doslova jako *sotva více než dobytek* a jejich chování se v ničem nelišilo od chování nepřátelských francouzských vojáků ba lze na ně nazírat hůře, vezmeme – li v potaz, že se jednalo o spojenecká vojska.

Podíl zastoupení zmínek o rakouských vojácích v kronikářských záznamech ze zkoumaných obcí je menší, z důvodu relativně malého rakouského vojenského sboru účastnícího se bitevního střetu u Slavkova. Pokud ovšem je v kronikách zmínka o rakouských plucích,

jsou tito vojáci vnímáni jako osvoboditelé a na jejich přítomnost jsou, s výjimkou obce Mě-
nín, z kronik čitelné pozitivní emoce.

Pokud tedy shrneme veřejné nálady, které nám zprostředkovávají kroniky, docházíme k panujícím negativním náladám mezi místními obyvateli čitelným ze všech kronik. Ze všech zápisů je rovněž patrné přání místních obyvatel po ukončení veškerých bojů a páchaných násilností, po odchodu všech vojsk, možnému návratu k práci a životu jaký byl před příchodem všech armád na jižní Moravu onoho podzimu a zimy roku 1805. Takovéto veřejné nálady tedy přinesli francouzští, ruští a rakouští vojáci mezi obyvatele jižní Moravy.

IV. Škody napáchané na Moravě a v obcích

V čase, kdy vítězné francouzské sbory po více než dvouměsíční okupaci opouštěly obsazené území Moravy, zanechali za sebou zpustošenou oblast rozprostírající se od Znojma a Mikulova až po Těšín. Ztráty obyvatelstva byly tak obrovské, že je bylo těžké popsati. V každé obci, kterou vojska protáhla, byly napáchané škody. Po odcházejících vojácích zbyly pusté a vyliďněné vesnice, vyrabované grunty, tisíce mrtvol a narušený život místních obyvatel na několik následujících let.

Podle zprávy zemského gubernátora Prokopa Lažanského z Bukové bylo v Olomouci zbořeno či poškozeno 383 domů, v panství olomoucké kapituly 360. Prostějov byl postižen poškozením 490 domů, Otaslavice 103, Šternberk 352, Svitavy 392 a k Svitavám přilehlá Březová nad Svitavou 37 domů. V Hradištském kraji jen Kyjov udával škodu na 340 tisíc zlatých. Těžce poškozen byl Bzenec, Buchlovice, Dřínov, Kostelec, Koryčany, Milonice, Napajedla, Šardice, Troubky, Uhřice, Velehrad a Zdislavice. Panství Kojetín, Kroměříž a Kovalovice utrpěly škodu v Přerovském kraji. Jihlavský kraj hlásil škody za 1 milion a 196 tisíc zlatých. Ve znojemském kraji byly zničeny vesnice Aleksovice, Budějovice, Jaroslavice, Lechovice, Milfron¹²⁰, Sedlešovice, a Znojmo. Na Těšínsku byla téměř každá obec postižena rekvizicemi a rabováním. Největšími škodami byl logicky postižen Brněnský kraj. Nejvíce postiženy byly Brno, Vyškov, Slavkov, Telnice, Sokolnice, Šlapanice, Uhřice, Žarošice, Pozoříce, Tvarožná, Podolí, Újezd u Brna, Bedřichovice, Křenovice, Jiřkovice, Vážany, Hodějice, Velešovice, Holubice a Žatčany. V Brněnském kraji byly méně postižené vesnice Královo Pole, Rosice, Kartouzy, Troubsko, Líšeň, Rajhrad, Ostrovačice a Staré Brno.

Z logiky věci, nejvíce byly poškozeny kraje, jichž se bezprostředně dotkla francouzská okupace. Nepřátelé sužovali místní obyvatele nezvykle vysokými požadavky na potraviny, víno a jiné nápoje, bezohlednými rekvizicemi všeho, na co si pomysleli a samozřejmě peněžními požadavky. Nejinak si ovšem počínali armády spojenců, zvláště ruská armáda. Zemský gubernátor dodával, že řádění nepřátel poznamenalo celou zemi, neboť francouzská armáda zde byla více než dva měsíce a svými rekvizicemi a rabováním sužovala celou zemi. Po bitvě si rozšíření nakažlivých chorob¹²¹ vyžádalo na 100 000 životů, velmi často životelů rodin.¹²²

¹²⁰ Dnešní obec Dyje.

¹²¹ Epidemie tyfu zachvátivší Moravu po bitvě. UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*, 1984, s. 379.

¹²² VAŇÁČEK, *Francouzové a Morava*. 1965, s. 41 – 2.

Můj primární zájem byl samozřejmě soustředěn na vesnice, ve kterých jsem zkoumal dochované kronikářské záznamy. Ve velké míře se vojsky způsobené škody shodují, ale míra popisu těchto škod se liší. Vojáci po vpádu do vesnic vždy požadovali potraviny pro sebe a krmivo pro své koně. Ve vesnicích, které obklopovaly vinohrady, bylo žádaným artiklem víno, které vojáci na Moravě spotřebovávali v míře větší než velké. Jejich peněžní požadavky na kontribuce rovněž postihovaly vesnice a tyto částky si vojáci byli ochotni vynutit i s použitím násilí.

Přímětice

Záznam z farní kroniky Přímětické o škodách zde způsobených nás zpravuje nejprve o požadavcích francouzských jezdců na blíže nespecifikovanou peněžní částku. Zda tito vojáci své výpalné dostali, nevíme. Lze předpokládat, že své požadované peníze s výhrůzkou použitím síly dostali. Dalšími požadavky, které zde vojáci měli, byla samozřejmě strava. Během dvou dní svého ubytování na faře projedli 4 q chleba a vypili úctyhodných 70 věder vína (861 litrů)! Doslova se dovídáme, že *vyjedli faru tak, nezůstalo vůbec nic*. Sám farář odhadl své škody na 3 000 zlatých. Lze předpokládat, že podobné škody utrpěli všichni ve vsi.¹²³

Lechovice

Opět z farního protokolu Lechovické fary se dozvídáme o zničení a vyloupení místní fary během nepřítomnosti faráře. Francouzští vojáci se nespokojili jenom s vyplenění fary, ale také si troufli na vykradení kostela sv. Matky Boží Lechovické, odkud uloupili vše, co mělo cenu, nebo jim mohlo být k užitku. Farář vypočítal škodu, zde způsobenou, na 3 976 zlatých.¹²⁴ Ve zprávě zemského gubernátora Prokopa Lažanského jsou Lechovice udávány jako zničená obec.

¹²³ Zápis z farní kroniky farnosti Přímětice. Uložena na farnosti v Přímětících.

¹²⁴ Farní kronika Lechovice – Archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

Velké Němčice

Ve Velkých Němčicích byla největší škoda způsobena hlavně velikým drancováním místních sklepů příchozími vojáky IV. armádního sboru maršála Soult. Při svém prvotním vpádu vypili nebo znehodnotili na 12 800 litrů vína! V obci kradli obyvatelům přímo na ulici jak obuv, tak šatstvo. Při odchodu vojáků v obci chybělo 75 koní a 40kusů hovězího dobytka.¹²⁵ Z panského majetku Francouzi pobrali na 1 137 liber hovězího, 233 ovcí, 81 kachen, 38 kapounů, 13 hus a jiné věci, které se jim jen zalíbily. Panský správce Nowak vypočítal škodu na 14 732 zlatých a 52 krejcarů.¹²⁶ V celé obci jsou škody vyčísleny na poměrně závratnou sumu 105 476 zlatých.¹²⁷

Blučina

Blučinská obecní kronika ukazuje klasické požadavky na stravu usídlených vojáků. Objevují se ovšem zajímavé požadavky vojáků na stravu jako je káva a jiné pochutiny. Samozřejmostí bylo zásobení pící a ovšem pro jejich koně. Roku 1805 a předcházejícím roce se neurodilo vína vůbec,¹²⁸ pouze několik sousedů mělo něco dvouletého vína. Jakmile se vojáci o něm dověděli, vypáčili ve sklepech dveře, nádoby načali, a čeho nevypili a nemohli odnésti, to aspoň vypustili z beček. Ani farář neměl vína, musel tedy pro ony lepší oficíry shánět po domech. Tito páni za svého ubytování vypili 14 věder¹²⁹ vína. Po bitvě byla vesnice vítězným vojskem vypleněna, ale nic podstatnějšího se jim ukořistit nepodařilo, protože místní prozřetelně tyto věci zakopali. K nasycení „hostů“ muselo být poraženo na 66 krav. Při odchodu vojáků v obci dle kroniky chybělo na 55 koní.¹³⁰

Rajhrad

Městečko Rajhrad přišlo ke škodě ještě před příchodem francouzských vojáků. Most u kláštera byl ustupujícími Rusy spálen za účelem zpomalení postupujícího nepřítel. Most byl ovšem ihned opraven. Vojáci hned od počátku svého pobytu v obci požadovali vybraná jídla – maso, pečínky, bílý chléb a nezbytné víno v míře větší než malé. Vojsko se v obci samozřej-

¹²⁵ Domácí protokol farnosti Velké Němčice, uložena na římsko-katolické fáře ve Velkých Němčicích.

¹²⁶ MZA Brno, fond F 18, karton 2713, inv. č. 12 629 f. 4, 5.

¹²⁷ Domácí protokol farnosti Velké Němčice, uložena na římsko-katolické fáře ve Velkých Němčicích.

¹²⁸ Nejednalo se ovšem jen o úrodu vína. Rok 1804 byl rokem velké neúrody a z tohoto důvodu se na počátku roku 1805 objevila velká dražota. Úroda roku 1805 nebyla o nic lepší než v předešlém roce. UHLÍŘ, *Slunce nad Slavkovem*, 1984, s. 20.

¹²⁹ Objem vědra byl 12, 3 litru. Důstojníci ubytovaní na fáře tedy vypili úctyhodných 172 litrů vína!

¹³⁰ MELICHÁREK, *Dějiny městečka Blučiny*. 1929, s. 261-3., dále kronika obce Blučina, SOKA Brno – venkov.

mě dopustilo rabování. Byli pobraní koně, kteří se hodili ke službě v armádě. Po bitvě musely být z městečka do zřízeného špitálu dodávány krávy, ovce, drůbež a cukr pro potřeby zde opečovávaných vojáků. Rajhrad si sobě počítá škodu na 3 500 zlatých písemně udaných a poznamenaných.¹³¹

Měnín

Obec Měnínská utrpěla škody již od ustupující rakouské armády. Toto vojsko ve vesnici spálilo vše, co jenom mohlo posloužit k udržování táborových ohňů. Příklad francouzského vojska do obce byl prudký a vojáci si celkem bezohledně vzali vše, včetně oblečení a obuvi obyvatel, které vysvlékali přímo na ulicích. Lidem v Měníně vítězové pobili na 90 krav, 200 kusů prasat a na 1 200 kusů drůbeže. Sedlákům navíc vzali 36 koní. Rovněž kostel s jeho inventářem neunikl zájmu vojáků a byl vyrabován.¹³²

Žatčany

Žatčanská kronika se do popisu událostí a škod shoduje s líčením událostí v Měnínské kronice. Při svém vpádu do vesnice pobrali z domů potraviny, vynášeli postele stoly, židle a jiný nábytek, který jim sloužil k udržování táborových ohňů. Při ukvartýrování vojska v obci požadovali vše, na co si jenom pomysleli. Každý den musely býti poráženy krávy k nasycení hostů v obci. Zvláštní oblibu mezi vojáky měly ryby z místního rybníka.¹³³

Telnice

Pamětní zápis Telnické kroniky zmiňuje škody především v podobě potravin, které si vojsko vynucovalo. Potraviny, stejně jako v jiných obcích, musely být vojákům dávány po celou dobu jejich ubytování. Po bitvě chyběli na faře v Telnici 2 koně, 4 krávy, 16 vepřů, 44 věder vína a na 600 měřic ovsa a sena. Všechny potraviny v obci byly vojáky spotřebovány. Jako v jiných obcích byl vyrabován kostel.¹³⁴

¹³¹ Kronika městečka Rajhradu, SOKA Brno – venkov, Rajhrad.

¹³² Farní kronika Měnínská, Archiv Biskupství bněnského Rajhrad.

¹³³ Kronika obce Žatčany, SOKA Brno – venkov, Rajhrad.

¹³⁴ Farní kronika Telnice, Zámek Slavkov – Austerlitz.

Křenovice

V Křenovicích Francouzi vesel hospodařili s místním zvířectvem tak, že při jejich odchodu v obci nezůstala ani jedna kráva, jediné prase, nebo drůbež. Z panského dvora také odvedli 72 kusů hovězího dobytka, který si k tomuto účelu vydržovali. Při svém odchodu znehodnotili vše, čím by se mohli postupující spojenci nasytit. Po bitvě byl vyloupen francouzskými vojáky místní kostel.¹³⁵

Kučerov

V Kučerově páchali škody na civilním obyvatelstvu jak Francouzi, tak po nich přichodzí ruští vojáci. Francouzi na místní faře pobrali 100 centů sena, 152 mír ova, faráři z komory vynášeli prádlo, které jim přišlo k užitku. Také, jako všude jinde, ve velkém konzumovali místní víno. Rusové, kteří na faře vystřídali Francouze, si ovšem ve svém počínání nepočínali o nic lépe. K udržování svých ohňů spálili, vše na co jen přišli, vše co se dalo odnést, ukradli. Nepohrdli při tom ani dětskými kolébkami, peřinkami nebo plenami.¹³⁶

Vyškov

„Pozdější potomci občanů vyškovských, s velikým žalem budu vám vypravovat, jak obec na zavíření bubnu, dávajícího znamení k plenu, vyloupena byla a do největší chudoby přivedena“

Tato citace z Kučerovské farní kroniky nejlépe vystihuje situaci, která vznikla v mnoha obcích v důsledku francouzské okupace a z ní plynoucí důsledky. Plenění, rabování a nejistota vlastního života. Toto byl důsledek okupace, který nejvíce doléhal na prosté obyvatelstvo Moravy.

Vyškov byl postižen okamžitou kontribucí ve výši 2 000 zlatých splatnou do půl hodiny. Ubytování vojáci požadovali, jako ve všech vesnicích, stravu, víno a jiné rozličné nápoje. Další kontribuce uvalená na Vyškov bylo 12 000 zlatých. V celém Vyškově nezbyl žádný hovězí dobytek, žádná ovce. Vše bylo poraženo pro nasycení ubytovaných jezdců. V širokém

¹³⁵ Křenovice a bitva u Slavkova. *Křenovice u Slavkova* [online]. Křenovice, 2017 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.obec-krenovice.cz/obec/krenovice-a-bitva-u-slavkova>.

¹³⁶ Farní kronika Kučerov – Archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

okolí sbírali Francouzi drůbež a černý dobytek, který jim musel býti vařen a pečen. Celý Vyškov byl vyplněn a uveden do největší bídy.¹³⁷

Luleč

Napáchané škody v obci Luleč představuje 45 mír ovsa zrekvírované pravděpodobně pro postupující spojenecká vojska. Jako kontribuci musela již Francouzům složit obec 300 zlatých a dále se v obci pro potřeby francouzského vojska zrekvírovalo 56 centů ovsa a sena.¹³⁸

Pustiměř

Obec Pustiměřská byla v důsledku francouzské okupace postižena silným rabováním vítěznými vojáky. Na císařské silnici z Brna do Olomouce bylo nebezpečno kvůli velkému výskytu zlodějů. Další velkou škodou pro obec znamenalo třítýdenní ubytování vojáků v obci, pro které muselo být vše zaopatřováno.¹³⁹

Olšany a Slatinice

V Olšanech osm rekvírujících kozáků pobilo chudého domkaře, který jim nemohl opatřit to, co si žádali tak, že za 8 dní zemřel. Kozáci rekvírovali pro potřeby vojska v širokém okolí, nejvíce však v obcích Lutín a Třebčín. Tyto dvě vesnice byly v důsledku rekvizic úplně vyplněny a vyrabovány. Rusové brali koně, krávy, vepře, kozy, ovce ba i kuchyňské náradí. Podél silnice z Lutína k Olšanům bylo následně mnoho tohoto zrekvírovaného materiálu prostě pohozeno.

Příchod Francouzů do Slatinic znamenal další škody pro obec. Dva příchozí jízdní myslivci na faráři získali 400 zlatých, zranili ho šavlemi a uprchli. Další příchozí vyrabovali faru a ze sklepů vynášeli víno, které potom i s místními konzumovali v místní hospodě. Své škody napočítal místní farář na 2 000 zlatých.¹⁴⁰

¹³⁷ SOkA Vyškov, Farní kronika Vyškov.

¹³⁸ SOkA Vyškov, Kronika Luleče.

¹³⁹ SOkA Vyškov, Kronika Pustiměře.

¹⁴⁰ JANOUŠEK, *Ubytování vojska*. 1928, s. 117 - 123.

V. Francouzští dezertéři na Moravě po bitvě u Slavkova

Bitva u Slavkova ovlivnila rovněž etnické složení obyvatelstva Brna a přilehlého slavkovského bojiště. V této oblasti se usídlili zběhové a ranění, kteří se nevrátili do Francie, ale rozhodli se usadit na Moravě.

V souladu s podmínkami bratislavského míru musela francouzská vojska opustit území Moravy.¹⁴¹ Na našem území zůstali v první řadě francouzští zběhové. Vědomě porušili svoji přísahu, dezertovali a tím odmítli nadále sloužit ve francouzské armádě. V okolí Brna rovněž zůstalo velké množství raněných, kteří v době odchodu vítězné armády nebyli schopní převozu. Byli ponecháni ve špitálech s povinností se po svém zotavení vrátit do Francie a nadále sloužit v armádě. V případě, že by se tito ranění vojáci nevrátili ke svým jednotkám, byli považováni za dezertéry.¹⁴² Všichni tito dezertéři po odchodu francouzských vojsk zůstali na Moravě.

Některým zběhům, pokud bylo shledáno, že se dobře chovají, zemské gubernium povolilo usadit se na Moravě. V okruhu slavkovského bojiště u nás zůstali mužové Audy, Borret, Burget, Connaissant, Daniel, Chiquet, Chaupier, Deplas, Ebouis, Frégalle, Foret, Fourrat, Helleport, Hope, Houdin, Hulle, Galle, Glisneuf, Irain, Jandere, Kufreith, Letelier, Lorge, Machain, De Martini, Mercyneri, Morin, Peisker, De la Pierre, Preget, Ramplé, Reims, Rouge, Schalet, Vascelain, Vimpf, Willem.

Potomky těchto mužů nacházíme i po více než 200 letech v okolí slavkovského bojiště s počestnými nebo jinak zkomolenými jmény. Čikl, Daniel, Fury, Frgal, Frkal, Gálo, Jandora, Foret, Hodaň, Poret, Martini, Murin, Piskr, Remeš, Rouš.¹⁴³

Výše uvedený výčet jistě není úplný. Při mém bádání jsem navíc objevil několik dalších francouzských dezertérů, kteří žádali moravskoslezské zemské gubernium o povolení k pobytu na Moravě.

¹⁴¹ KOVAŘÍK, Jiří. *Napoleonova tažení. I, Vítězné roky: Elchingen-Ulm-Slavkov-Saalfeld-Jena-Auerstädt-Prenzlau*. Třebíč, 2003, s. 215.

¹⁴² Pro dopadené dezertéry, stejně jako ve všech armádách, byl trestem za zběhnutí trest smrti zastřelením.

¹⁴³ VAŇÁČEK, *Francouzové a Morava*. 1965, s. 98 – 99.

Mezi francouzskými dezertéry žádajícími o povolení k pobytu na Moravě byli Ludwig Mayer ze Strasbourgu, 24 let, zdravý a svobodný povoláním písař.¹⁴⁴ Dichat, Senormont a Wandermann, poslední dva jmenovaní byli důstojníci 1. pluku husarů.¹⁴⁵ Magdalena Bata-ny,¹⁴⁶ Albert Jeryvy,¹⁴⁷ Martin Haigh, 27 let povoláním kameník. Johann Stachlingie, 21 let zaměstnáván jako nádeník. Klemend Luranz, 21 let výrobce pušek. Georg Schmidt, 21 let pláteník. Ignatz Ezeylmann, 19 let výrobce nábytku. Martin Franz, 23 let kovář.¹⁴⁸ Dalšími dezertéry, žádající gubernium o povolení k pobytu byli Heinrich Bardeiger, Heinrich Gerard, Nikolaus Boele, Johann Wachling, George Frank¹⁴⁹ a Ignatz Heylmann.¹⁵⁰

Usídlení francouzských dezertérů na našem území je, zvláště pro regionální historii jižní Moravy, velice zajímavé téma, které by si jistě zasloužilo větší pozornost a důkladnější a hlubší výzkum.

¹⁴⁴ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 16.

¹⁴⁵ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 20.

¹⁴⁶ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 24.

¹⁴⁷ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 30.

¹⁴⁸ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 38.

¹⁴⁹ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 42.

¹⁵⁰ MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556, f. 4.

Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl pomocí zápisů z farních, školních a obecních kronik zprostředkovat čtenáři obraz o náladách prostých obyvatel jižní Moravy vzniknuvších v důsledku příchodu francouzských, ruských a rakouských vojsk do jejich vesnic a z tohoto faktu pro ně plynoucích důsledků. Veřejná nálada v obcích byla v důsledku napáchaných škod a chování vojáků velmi špatná. Francouzská armáda je vnímána negativně rovněž jako ruská spojenecká armáda, která se dopouštěla stejných aktů jako nepřátelští Francouzi. Rakouská armáda je až na jednu výjimku vnímána veskrze pozitivně.

Obyčejné obyvatelstvo vesnic a měst, kterému byly zájmy válčících stran vzdálené, příchodem a pobytem všech armád velice trpělo. Vojska 19. století, obzvláště francouzská armáda, se zásobovaly především z krajů, ve kterých se zrovna vyskytovala.¹⁵¹ Vojáci si svoji potravu, i další potřebný materiál, zaopatřovali na úkor prostých obyvatel okolních obcí, které měli tu smůlu, že zahraniční politika jejich zemí a z ní plynoucí válečné operace přivedly vojáky do blízkosti jejich vlastních obydlí. Tímto systémem připravovaly armády obyčejné obyvatele o plody jejich celoroční práce a snažení. Vojáci, ať už spojenečtí, nebo nepřátelští, se rovněž v obcích, ve kterých byli ukvartýrováni, dopouštěli všelijakých výstředností a krádeží. Veškeré tyto skutečnosti dohromady vygradovaly v podobě vlny negativních nálad obyvatel postižených vesnic vůči svým trýznitelům a nezvaným hostům.

Bitva u Slavkova představovala též faktor, který ovlivnil etnické složení obyvatelstva Brna a prostoru na bojišti slavkovském v podobě francouzských dezertérů, kteří se rozhodli nadále odmítnout plnit svou vojenskou povinnost a zůstali po odchodu francouzských vojsk na jižní Moravě. Následně tito dezertéři žádali moravskoslezské zemské gubernium o legalizování jejich pobytu v zemi. Jejich potomci žijí na jižní Moravě dodnes a lze tedy říci, že duch slavkovské bitvy tu žije stále...

¹⁵¹ ELLIS, Ellis Geoffrey H. *Napoleon*. Praha, 2001, s. 80.

Literatura

BENEŠ, Zdeněk et al. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. 2., opr. vyd. Praha, 2002, 304 s.

ELLIS, Ellis Geoffrey H. *Napoleon*. Praha, 2001, 231 s.

FISHER, Todd, FREMONT-BAMES, Gregory. *The Napoleonic Wars: The Rise and Fall of an Empire*, 2004, 352 s.

HÁJEK, Vladimír, CHRISTOVÁ, Anna, UHROVÁ, Olga. *Psal se rok 1805*. Ivančice, 1968, 33 s.

HOLLINS, David. *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815*. Praha, 2007, 64 s.

JANOUSEK, Vojtěch. Ubytování vojska a útrapy Slatinic a okolí v 19. století. *Časopis vlasteneckého spolku musejního*. 1928, s. 117 - 123.

KOVAŘÍK, Jiří. *Napoleonova tažení. I, Vítězné roky: Elchingen-Ulm-Slavkov-Saalfeld-Jena-Auerstädt-Prenzlau*. Třebíč, 2003, 485 s.

KOVAŘÍK, Jiří. *Slavkov 1805: Napoleonův největší triumf*. Třebíč, 2013, 607 s.

KUTNAR, František, ed. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha, 1997, 1065 s.

MELICHÁREK, Alfons. *Dějiny městečka Blučiny*. Kroměříž, 1929, 472 s.

Order of St John of Jerusalem History. *Order of St John of Jerusalem, Knights Hospitaller (Malta): Russian grand priory of Malta* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <https://russiangrandpriory.wordpress.com/history-2/history/>.

RAK, Petr. Obecní kroniky a jejich úskalí. In: *Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech*. Dolní Břežany, 2006, s. 113 – 116.

ŘEZNÍČEK, Karel. Trafalgarská epopej. In: SAMEK, Jakub. *Bitva u Slavkova a válka roku 1805: sborník dokumentů a studií k 200. výročí*. Třebíč, 2005, s. 202 – 266.

SAMEK, Jakub. Složení a dislokace Francouzské armády na počátku tažení roku 1805. In: MARCO, Baratto a Jakub SAMEK. *Třetí koaliční válka 1805: sborník přednášek slavkovské konference "Evropské aliance 18. století - aliance Evropy kolem impéria Velkého národa. Slavkovská bitva a její pozadí" a studií vztažených k událostem roku 1805: projekt Austerlitz 2005*. Třebíč, 2004, s. 187 – 204.

SOKOLOV, Oleg. Císař Alexander a formování třetí koalice. In: MARCO, Baratto a Jakub SAMEK. *Třetí koaliční válka 1805: sborník přednášek slavkovské konference "Evropské aliance 18. století - aliance Evropy kolem impéria Velkého národa. Slavkovská bitva a její pozadí" a studií vztažených k událostem roku 1805: projekt Austerlitz 2005*. Třebíč, 2004, s. 31 - 35.

TARLE, Jevgenij Viktorovič. *Napoleon*. 2. vyd. Praha, 1950. 441 s.

UHLÍŘ, Dušan. *Slunce nad Slavkovem*. Praha, 1984, 422 s.

UHLÍŘ, Dušan. *Slunce nad Slavkovem*. Vyd. 3. Třebíč, 2010, 469 s.

UHLÍŘ, Lubomír – TUPÝ Ondřej – SÁČEK Karel UHLÍŘ, Lubomír – TUPÝ Ondřej – SÁČEK Karel. Dodatky ke studii Rakouská armáda v roce 1805. In: Jakub SAMEK. *Bitva u Slavkova a válka roku 1805: sborník dokumentů a studií k 200. výročí*. Třebíč, 2005, s. 518 – 560.

VANĚČEK, Michael. *Francouzové a Morava v době Velké francouzské revoluce a koaličních válek*. 1. vyd. Brno, 1965. 134 s.

Použité prameny

Domácí protokol farnosti Velké Němčice, uložena na římsko-katolické faře ve Velkých Němčicích.

Farní kronika farnosti Přímětice, uložena na farnosti v Příměticích.

Farní kronika Kučerov, archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

Farní kronika Lechovice, archiv Biskupství brněnského, Rajhrad.

Farní kronika Měninská, archiv Biskupství brněnského Rajhrad.

Farní kronika Telnice, Zámek Slavkov – Austerlitz, Slavkov u Brna.

Farní kronika Vyškov, SOkA Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna.

Francouzští dezertéři žádající o povolení k pobytu v zemi, MZA Brno, fond B 95, karton 281, inv. č. 556.

Hlášení zámeckého správce A. F. Nowaka inspektorátu knížecích statků v Mikulově ze dne 22. prosince 1805, MZA Brno, fond F 18, karton 2713, inv. č. 12 629.

Kronika obce Luleč, SOkA Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna.

Kronika obce Blučina, SOkA Brno – venkov, Rajhrad.

Kronika obce Žatčany, SOkA Brno – venkov, Rajhrad.

Kronika obce, SOkA Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna.

Křenovická školní kronika, Křenovice a bitva u Slavkova. *Křenovice u Slavkova* [online]. Křenovice, 2017 [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://www.obec-krenovice.cz/obec/krenovice-a-bitva-u-slavkova>.

Obecní kronika Rajhradu, SOkA Brno – venkov, Rajhrad.

Zdroje obrázků

Bivouac de Napoléon Ier à la veille de la bataille d'Austerlitz:

<https://antredustrategie.files.wordpress.com/2015/10/dscn2306.jpg>

Rabující vojáci francouzské lehké pěchoty:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=450871361911324&set=a.106905712974559.1073741827.100009653914641&type=3&theater>

Mapa Moravy:

<https://img.oldthing.net/12386/27181717/0/n/Ca-1791-Maehren-Moravia-Brno-Olomouc-Prerov-Karte-map-Reilly.jpg>

Resumé

In this bachelor thesis primary objective was with help of chronicle records from the beginning of the 19th century from villages directly connected with incident around battle of three emperors from 2nd December 1805 aptly frame of mind of local villagers at presence of French, Russian and Austrian soldiers in their villages and from that fact following reality.

Next point of this thesis was to research damages of local villages caused by this incoming soldiers and how this point affected relations of locals to this uninvited guests.

Last focus of this proposed bachelor thesis is matter of french deserters who settled down after the battle of three emperors at south Moravia.

Příloha

Výřez z obrazu *Bivouac de Napoléon Ier à la veille de la bataille d'Austerlitz*¹⁵² od barona Louise-Françoise Lejeuna zobrazující bosé sedláky.

¹⁵² Zdroj obrazu:
<https://antredustrategie.files.wordpress.com/2015/10/dscn2306.jpg>.